

DR. IVAN LAH:

J. J. ROUSSEAU KOT ČLOVEK IN PEDAGOG.

Rousseau stoji na razpotju dveh velikih dob v zgodovini človeštva in je enak divji nepremagljivi sili, ki ubije preteklost in ustvarja bodočnost. Rousseau kot mislec je mnogo večji nego Rousseau kot človek. Mislec Rousseau nam v svojih „konfesijah“ popisuje svoje človeške napake in se niti preveč ne opravičuje, kakor da bi vedel, da mu jih sprti odpuščamo. Rousseau je bil slab značaj. Toda te svoje slabosti ni nikomur prikrival. V njem srečamo pogosto presenetljive kontraste, ki si jih moremo le tako razlagati, da je le velik mož mogel imeti tako velike napake. Kar daje vsem Rousseaujevim delom in dejanjem posebno vrednost in veljavnost, je to, da je moral pisati tako, kakor je pisal, da ni mogel delati drugače, nego je delal, vsa njegova dela so resničen izraz njegove notranje nepremagljive in neizpremenljive sile. Tu imamo besede resnice, kakor jo je čutil v sebi nemirni duh, tu imamo dejanja človeka, ki je vedno sledil glasu svojega srca. Vse pri njem je tako prirodno in naravno, in kar se nam ne zdi prav, smatramo za njegovo in vidimo, da je tako naravno, tudi — ako ni prav; kajti Rousseau je smatral, da je vse prav, kar je naravno.

Rousseauja zato vsi kričeči kontrasti ne motijo na njegovem potu: ravno tam v neodkritih skrajnostih išče resnice. Kaj je bilo na svetu velikega — brez velikih skrajnosti. Vsi prevrati sveta in življenja so se vršili v tem. Tako vidimo tudi v Rousseauju mirno brezskrbno naravo, in vendar ga žene nevidna sila, da skrbi in dela za druge; navidez ga ne zanima družabni red in vendar postane glasnik revolucije; zanikuje vrednost kulture in ven-

Op. ured : V lanski zadnji številki „Popotnika“ je pomotoma izostal zaključni članek spisa o J. J. Rousseau. Ker tvori ta zaključek zase celoto, ga objavljamo sedaj.

dar množi kulturo s svojimi deli. Sploh je čuden literat: pisati začne šele z 38. letom in piše — proti svoji volji; hoče postati slaven — glasbenik — in postane pisatelj, veruje v svojo godbo, ki je slaba in ne veruje v svoje spise, ki mu v nekaj dneh pridobe svetovno slavo; govori o čednosti in obenem greši proti nji; piše knjigo o vzgoji, a ne vzgaja niti sebe niti svojih otrok.

Ko se mu je некоč nekdo bahal, da je vzgojil sina popolnoma po njegovih nazorih, kakor jih je napisal v „Emilu“, je rekel Rousseau: To je tem slabše za vas, gospod, in za vašega sina.

Rousseau je tako odkritosrčen, da vse svoje napake sam prizna. „Bil sem vedno“ — pravi — „preveč visoko ali preveč nizko, Achilles ali Therzites, zdaj junak — zdaj slabotinec.“ — Največja lakomnost se v njem družijo z največjim preziranjem bogastva. „Dve nezdržljivi stvari se združujeta v meni, ne da bi mogel razumeti način, po katerem se to godi: zelo vroč temperament, divje viharne strasti in počasi vstajajoče različne misli, ki prihajajo vedno prepozno. Moglo bi se reči, da moj duh in moje srce ne pripadata istemu človeku...“ „Ako hočem popisovati pomlad, moram biti v zimi, ako hočem popisovati krasno pokrajino, moram prebivati v zidovju, in rekel sem stokrat, ako bi sedel kje v Bastilli, ustvaril bi tam sliko svobode.“ Tako govori R. pogosto sam o sebi. Koliko vidimo v teh besedah one nove moderne filozofije, ki jo danes čutimo v življenju in bi jo lahko imenovali „filozofijo hrepenjenja“, večna želja po tem, kar ni, stalna negacija obstoječega, sveta nezadovoljnost hotečega, tih dvom verujočega.

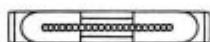
Ta mož je postal vzgojitelj nove generacije, ki je prinesla s seboj novo življenje: izvršil se je prevrat, zdrobile so se stare kovi in po vsej Evropi je zazelenela nova pomlad, ki jo imenujemo pomlad narodov.¹

¹ Navadno se probujenje narodov v 19. stol. smatra za delo francoske revolucije, češ, da se je šele v revoluciji razlegal glas svobode, ki so ga slišali vsi narodi. Ta nazor je napačen, kajti narodno probujenje se začinja pred francosko revolucijo. Zato mislijo nekateri (Masaryk), da je narodno probujenje delo prosv. absolutizma, oz. racionalizma, ki je oznanjal svobodo človeka, humaniteto in ljudsko prosveto. Dasi je to resnica, vendar se ne sme pozabiti, da je bil vpliv Rousseaujevih idej v tem oziru silnejši, nego delo t. zv. racionalistov. Možje prosv. absolutizma, učenci racionalizma so delali iz ljubezni do človeka in do naroda, te ljubezni pa jih je učil Rousseau s svojimi nauki. Herder je bil zvest učenec Rousseauja in znano je, da je njegovo delo imelo velik vpliv pri nar. probujenju slovanskih narodov. Rousseaujev klic: Nazaj k prirodi! je imel v sebi več, nego eno misel. Nazaj k prirodi je pomenilo obenem nazaj k prirodnosti, k naravnosti, nazaj k preprostemu narodu, k ljudstvu. S tem pa se je vzbudil smisel za zgodovino: nazaj k prvim začetkom človeštva, k začetkom narodov. Zato najdemo v tej dobi toliko ljubezni do starih del, starih spomenikov. To pa je budilo zanimanje za posebnosti posameznih narodov, za jezik, šege, običaje, narodne pesmi. Narejena Dafius in Cloe sta se umaknila pravemu resničnemu narodnemu pastirju. Jezik, domača narodna kultura in zgodovina pa so bile tri stvari, ki stoje v

Proti svoji volji je postal Rousseau tudi pedagog. Videli smo v njegovem življenju, da je parkrat postal vzgojitelj, pa je vselej spoznal, da ni za ta posel. Ni vzgajal niti svojih niti drugih otrok, in vendar je postal — pedagog. Ali pa je postal — vsled tega. Mož, ki mu je bila vsaka šola tuja, je napisal delo, ki je reformiralo celo vzgojo in družbo.

Za časa Rousseauja je bila šola v rokah cerkve: glavno oblast nad šolo so imeli jezuiti, poleg njih so imeli svoje šole pietisti in janzenisti. Splošne ljudske šole še ni bilo, šola je bila namenjena meščanstvu in plemičem. Vse šolstvo je bilo zastarelo, pojavljale pa so se že reformne realistične smeri. Zanimanje za šolsko reformo in za vzgojo je bilo zelo veliko; države same so se pripravljale na splošno reformo; spoznale so namreč, da je treba vzgojiti dobre državljane. Toda z reformami je šlo počasi, vkljub temu da ni manjkalo nasvetov in da so vsi višji stanovi marljivo sodelovali pri ustanavljanju šol. Razvil se je zanimiv boj za šolsko reformo. V ta boj je padel Rousseaujev „Emil“ kakor bomba. Pričakovalo se je nestrpnost novih del o vzgoji — toda nekaj takega se ni pričakovalo. Videli smo, kak hrup je nastal zaradi njega. Pa zakaj? No, ker je Rousseau pisal, kakor mu je velelo srce. Zato je napisal stvari, ki so kratkomalo nemogoče. Toda knjiga je pisana s takim srčnim ognjem, kakor malokatera druga knjiga na svetu; kar Rousseau sam ni verjel, so hoteli drugi uresničiti. Znano je, kako je vplival Emil na tedanje družbo. Cela vrsta otrok je dobila ime „Emil“, dame, ki so prej imele dovilje, so sedaj same dovilje — in celo v salonih, — ker je tako pisal Rousseau; Kant je „Emila“ čital s takim zanimanjem, da je pozabil na svoj vsakodnevni sprehod.

(Konec prih.)

J. ČERNÝ — K. PŘIBIL.

NARODNA PEDAGOGIKA.

(DALJE.)

Tu sta nam označena oba cilja našega naroda: subjektivni, deloma seveda materialni, in objektivni, eminentno idealni. Materialni cilj, naj bi se narod ohranil zdravega in silnega, je potreben pogoj višjega cilja, naj bi izpolnjeval med narodi na časten način naloge vesoljne humanitete.

začetku prerojenja narodov in narodne zavesti. Tako sem opravičeno poudarjal, da imajo posebno mali narodi dovolj vzroka proslavljati Rousseaujev jubilej. Z Rousseaujevo naravno umetnostjo, (Heloisa) se začneja tudi nova literatura, romantika; Rousseau, sam največji romantik je začetnik romantike, ki je s svojimi sanjami vzbudila med mladimi narodi na sto in sto pevcev, kakor pomladansko jutro vzbudi škrljance nad še nerazorano njivo.

Menimo, da morata ta cilja ostati vodilna misel narodne pedagogike, nje teleologija.

Od te točke moremo napredovati k normam osebne pedagogike bodisi v obitelji, bodisi v šoli, bodisi v družabnih tvorbah. Sicer se niti cilji osebne pedagogike ne smejo razlikovati od vrhovnih ciljev narodne pedagogike, da se more značaj te pedagogike urediti povsod samo po enem principu, da more biti samo in samo narodna, samo slovenska, da jo navdaja samo en duh.

Opozoriti je treba takoj na nevarnost, ki bi mogla nastati, če bi materialni cilj postal glavni in edini smoter in bi se pozabilo obenem na idealni — etiški cilj. Ni treba dokazovati, da bi se vzgoja prelevila v kult narodne sebičnosti, koristolovstva, brezobzirnosti, gnetenja in nasilstva napram drugim narodom, in bi nenravno vplivala tudi v notranjosti naroda samega, ker bi se v njem gojila moralka utilitarizma, ki vodi k notranji korupciji in povzroča osirovelost ne samo poedincev, ampak tudi celih narodov. Ravno nasprotno je potrebno: Naj bi vsak poedinec v narodu vedno hrepenel po tem, da bi njegovo postopanje in ves značaj odgovarjal višjemu merilu nravnosti, idealom prave, nesebične, mir in blaginjo noseče humanitete. Kakor nad nameni posameznikov stojijo nameni družbe, tako gotovo stojijo nad nameni posameznega naroda tudi nameni vesoljnega ljudstva, človečanstva. Ideal človečanstva nikakor ne izločuje narodnih idealov in ciljev, zlasti če želimo, naj bi se približeval narod svojim ciljem z lastnimi sredstvi, vzetimi iz lastnih fondov in primernimi njegovi naravi.

Vemo, da se čuti potreba narodne pedagogike že davno, ali vemo tudi, kako težek je problem stvarjanja aktivnega sastava narodne vzgoje. Saj to pomeni ureditev misli, značaja, stremljenj in činov neštevilnih členov naroda po raznih fiziških, bioloških, družabnih, kulturnih odnošajih, po raznih slojih in krogih, spolih, načinih dela in tako različnih poklicih! In če hočemo to urediti, potem kako? In po katerem idealu? Po katerem nazoru o svetu in življenju? Kakšno tipiško življenje določiti članom naroda? Koliko skrbi posvetiti tem in onim? (Možem, ženam, delavcem, kmetom i. t. d.) In kateri generaciji posvetiti več ozira? sodobni, bodoči?

Takšna in slična vprašanja se nam vsiljujejo, a na nje je treba zadovoljno odgovoriti, da vzbudimo nado v možnost uredbe vzgajanja po določenem načrtu in cilju, ki bi bil za vse člane naroda skupen in koristen.

Kakor smo že prej rekli, nas pouči o tem najbolj proučevanje narodnih odnošajev in vpoštevanje istinitega življenja, kakor ga narod živi v svojih socialnih tvorbah, v svoji skupni organizaciji, in končno vpoštevanje najvišjega, etiškega narodovega namena.

To je potrebna teleološka (smotroslovna) priprava, katere ne zmore posameznik, ker je to neizmerno delo. Pogoji za to delo so prispevki

učenjakov, premišljevanje pedagogov, udeležba vseh inteligentnih krogov, posvetovanja pozvanih laških in pedagoško-strokovnih interesentov, določene resolucije za narodno propagando, iniciativne akcije za izpremembo pravil, ki predpisujejo nepravilne vzgojne norme. Glavni pogoj pa ostane pri vsem tem vendarle: narodno visoko naobraženo učiteljstvo.

Če se govori o potrebi sestavne narodne vzgoje, se misli predvsem na nje najjačje sredstvo, na šolstvo. In res: četudi ni šola edini in izključni činitelj vzgoje, utegne vendar postati izhodišče pravilne in vzorne rodbinske in družabne vzgoje s čisto narodnim značajem.

Brez dvoma treba narodu vsakovrstnih šol, a njih kakršnekoli specialne namene moramo podrežati enemu glavnemu namenu, narodnemu. Njega duh, ki izhaja iz cilja in programa narodnega življenja, mora pronicati vse učne in vzgojne načrte, določevati smer in tendenco vsem vzgojnim sredstvom in navdajati duha vsega učiteljstva in njega metode. I vsa uprava in nadzorstvo v šolah mora biti prepojena z istim duhom narodnega cilja.

Šolstvo ne sme biti posebna institucija brez spoja z narodom in njega živimi zajmi. Ne gre, da bi se šolstvo izoliralo! Na sistem šolske vzgoje mora učinkovati narodna družba, kateri mora biti dana moč, ta sistem spreminjati in ga ohraniti v organski zvezi z narodnim življenjem. Šolstvu in narodu mora biti zajamčena priložnost, neprenehoma in nemoteno vplivati drug na drugega. Gre za to, da bi mogli učinkovati priznavani narodni cilji na šolstvo v zedinjujočem smislu in da bi se zopet s šolstvom pripravilo kulturno ozračje odločno narodne smeri. Narod in šola morata imeti skupen cilj (ideal), skupno stremljenje, skupno nazarje o smotrih vzgoje.

Z bolno skepsjo se vprašujemo: ali bistvuje pri nas takšna edinost in vzajemnost?

Zdi se nam, da ne. V mnogih sporih se drobijo naši ideali in cilji. Veliki krogi narodnogospodarskih, političkih, socialnih, znanstvenih, verskih zajmov se borijo za našo naklonjenost, nas zavajajo po vrsti k enostranosti in začasnemu priznavanju nadvlade tega ali onega zajma, k nestalnosti in često tudi k nervozni agitaciji. Celo razni filozofski in quasi-filozofski ideali ogrožavajo vzgojni ideal s pravkar vladajočo epidemijo tega ali onega „izma“.

Dolžni smo torej razločevati, kaj ima v pedagoški in narodni teologiji trajno vrednost in kaj samo hipno in minljivo (nestalno) ceno. Dolžni smo iskati, kaj ima v narodu po njegovi zgodovini znak trajnosti in kaj bi moglo služiti za organizatorno (kristalizatorno) os za zgradbo trdnjšeja sestava narodne vzgoje.

Vzgojni cilji so se pri nas določevali deloma splošno, brezizrazno, deloma tako, da so pripuščali povoljno razlago, česar se je prečesto po-

služevala protinarodna vlada. Prihaja čas, da bi si polnoletni, duševno dospeli narod svoje vzgojne cilje sam določeval.

Oni, katerim poveri narod skrb za določevanje koristnega vzgojnega sestava, se morajo dogovoriti, da vzgoja ne zaide na neenakomerni in enostranski pot dobičkarije, na samo praktični in utilitarni pot, pa tudi ne na pot intelektualizma: gojencem nekaterih šol se ne smejo prisojevati privilegiji, ki bi znižali zajem za druge šole, individualnost se ne sme omejevati, da se ne bi dosegla „povprečnost“ i. t. d. Dogovoriti se morajo, da bi se potom vzgoje uvelo ravnotežje sil v poedincih in med deli in skupinami naroda, da bi se v njegovi masi razvijala individualna in kolektivna zmožnost in bi bil končno narod sestavljen iz veljavnih, močnih, samostalnega žitja zmožnih poedincev.

Oni, ki prevzamejo tonalogo, morajo dokazati kritičsko poznavanje vseh odnošajev, oblik in načinov narodnega življenja, morajo živeti v tesnem stiku z vsemi sloji in vsemi stanovi. In tu poudarjamo, da spada tudi način teh stikov v sestav narodne pedagogike in da spadajo ti stiki med njena vplivna sredstva.

Mogoče, da nam bode kdo oponašal, da hočemo v zvezi z enotnim narodnim ciljem uvesti potom vzgoje enoličnost narodnega tipa za posameznike in celoto; proti takšni insinuaciji se zavarujemo in trdimo, da to ne sme pomenjati iztrebljenja originalnosti in individualnosti. In če propovedujemo ravnotežje in harmonijo v vzgojnih smotrih, tudi s tem ne menimo miru, tišine, izmrtja delavnosti in stremljenja po novih oblikah življenja. Saj nove potrebe motijo neprestano to ravnotežje oblik. Ali to ravnotežje naj bi pridobilo stalnosti po vplivu smotrov s trajno vrednostjo. Gotovo ni težko določiti, kateri smotri imajo za narod trajno veljavo. O njih smo že govorili.

Končno preostaja še vprašanje, kakšen obseg narodne pedagogike si predstavljamo. Odgovor je preprost: Ona obsega vse kraje in vse tvorbe narodnega življenja. Pedagogika ni samo šolam namenjena, ampak vsem mestom narodne družbe, torej razen šole zlasti rodbinam in društvu.

Vselej, povsod in ves narod treba vzgajati. In vsi morajo vzgajati, učitelji in inteligenti. Ne preostaja nam drugega, nego izreči željo, naj bi se potreba vzgoje razširila po vsem narodu in naj bi k njenemu sistemiziranju v korist naroda pristopili vsi z vso odkritosrčnostjo in vso močjo.

Da se dosežejo smotri, ki jih poudarja narodna pedagogika, se mora delovati s primernimi sredstvi. Edino od sredstev in njih metodiške uporabe je odvisen značaj vzgoje, bodisi brezbarvne, bodisi narodne. To smo poudarjali že v prvem članku. Samo

izbirajoč takšna sredstva, ki bodo primerna značaju in naravni potrebi naroda in če jih jemljemo iz narodne kulture, moremo stvoriti vzgojo, kakšno si pod imenom „narodne“ želimo. Morajo torej imeti poseben znak in imeti sposobnost, napolniti vse oblike tudi s posebno, narodu koristno in potrebno vsebino, tako, da bodo potem imele vse tendence in istinito delo svoj narodni značaj kot nujno posledico.

O sredstvih narodne vzgoje moramo torej razpravljati posebe.

Najprej si postavimo vprašanje: Kje jih imamo iskati in po katerem kriteriju izbirati?

Mislimo, da je popolnoma logiška zahteva, naj bi se določevala sredstva po tem, kar si narod izbere za svoj cilj, za program svojega življenja in svoje delavnosti.

Nečemo podcenjevati pomena domovinskih čustev, vendar pa menimo, da ti ne izčrpajo vsega, na kar je treba misliti pri narodni vzgoji. To je samo ena stran izmed mnogih tega vprašanja. Misliti moramo še na druga zelo važna vprašanja, in sicer: kaj storiti, kako to doseči, da bi bil narod zdrav, močan, preudaren, naobražen in tudi duševno zmožen, si preskrbeti vse životne potrebe, zmožen i za samoupravo in vlado nad samim seboj, da bi bil na znotraj gospodarsko, politično, socialno in naobrazbeno uravnan, da bi se kot narod dostojno reprezentoval, da bi bil sposoben za konkurenco, za borbo in obrambo svoje individualnosti, svojih zahtev in pravic sredi drugih narodov in za izpolnjevanje svojega svetovnega poslanstva.

Če bomo pamtili ta vodilna vprašanja, potem se bomo lahko zavedali pri vzgojnem delu, katera primerna sredstva so na razpolago in se morajo uporabiti, ali katera treba uvesti v službo vzgoje.

Zasledovanje tega vprašanja seveda predpolaga določeno svest o smislu narodne vzgoje pri celi vrsti prvih vplivnih ljudi in krogov iz narodne zajednice (družbe). To so predvsem učitelji-vzgojitelji in sploh ravnatelji vseh javnih in privatnih vzgojnih zavodov, nadalje župani, načelniki društev, samoupravnih, uradnih in drugih javnih korporacij, sodniki in pravniki sploh, inteligentni delodajalci, državniki, žurnalisti, poslanci, duhovniki, znanstveniki in umetniki. Vsi ti bi morali imeti višji smisel za pomen vzgoje. In samo tako je mogoče se nadejati, da se bode vzgojno delo poklicanih strokovnjakov podpiralo in si priborilo lepših uspehov.

Toda predvsem morajo imeti jasen pojem o ciljih narodne vzgoje stan vzgojevalcev, vzgojna uprava in nadzorstvo. Ti činitelji morajo biti os vsega vzgojnega delovanja.

Iz proučavanja naroda in iz vede o njem iztekajo vidno podrobnosti dela in njega sredstev.

Takoj se pokaže, da imajo prvi nagibi k vzgoji prirodopisni značaj, in prirodopisje nam podaja tudi mnogo dobrih migljajev za same temelje telesnega in duševnega življenja. Prirodopisje nam pove, kako moremo zadoščevati zakonu o samoobrambi, kako urejevati telesno rast in pripravljati na boj za življenje. Prirodopisje nas spominja na zakon o dednosti in izboru in nam daje direktivo k zavedni ureditvi načina življenja in k poboljšanju kvalitete narodnega telesa. Prirodopisje tudi kaže na posledice grehov proti naravi in nas zopet privede iz nevarnosti pogubne degeneracije na varno pot.

Treba je torej luč te vede prenesti v vzgojno delovanje.

A takoj moramo omeniti, da ne zadostuje, če je ta luč samo v rokah strokovnjakov, vzgojiteljev, ampak poveriti se mora tudi onim krogom, ki imajo moč, uporabljati za praktiško vzgojo sredstva, pridobljena potom vede in prirodoznanstvene tehnike.

Da se nas boče bolje razumelo, naznačimo natančneje, na kaj tu zlasti mislimo.

Že prvotne in temeljne potrebe, ki nam jih pojasnjujeta biološka veda in specialno zdravilstvo, naznačujejo vrsto predmetov, katerim bi morali posvetiti pozornost ne samo vzgojitelji, ampak tudi drugi činitelji, ki upravljajo vzgojo. Sama potreba samoobrambe poedinca in skupnosti posameznikov v narodni celoti zahteva ozire na način spolnega življenja, na pomnoževanje, na organizacijo zakonov, na rodbinsko organizacijo, na načine telesne hrane, potem ozire na izbor stanu, na zdravstvene uredbe v stanovih, na telesne bolezni in njih vzroke, končno tudi ozire na način, kako se skrbi za obrambo vseh, katerim nedostaje najpotrebnejših pogojev za vzdrževanje življenja, zdravja in normalnega razvoja in obrambe proti vsemu, kar more škodovati življenju ali zdravju.

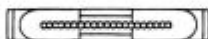
Če premišljujemo o teh temeljnih potrebah človeka in vseh udov narodne zajednice, potem nam je lahko priznavati, da so iz njih izvedene zahteve zelo važne: To so pravila za vzgojo in obrambo naroda z vsemi sredstvi, ki jih je ustvarila moderna znanstvena kultura in še vedno tvori.

Imamo n. pr. množino zdravnikov; ustvarja se i njih organizacija in ustvarja se zdravstvena organizacija. Gotovo je popolnoma upravičena zahteva, naj bi se delovalo na to, da bi se porabilo te zdravnike in zdravstvene organizacije za kar najbolje razširjeno nadzorstvo nad zdravstvenim stanjem našega ljudstva v vseh slojih in v vseh njegovih poklicih. To nadzorstvo bi moralo seveda imeti kolikor mogoče aktivno

svrhu: ne samo raziskavati antropološke odnose ljudstva, da se dožene njegovo telesno stanje, ne samo doznati za bolezni in njih povode, ne samo naravnost lečiti, ampak tudi poučevati o vseh potrebnih zadevah zdravilstva posamezno soproge, starše v obitelji in skupno v splošnih potrebah, poučevati o načinih hranitve, o telesni vzgoji, o koristi in namenu zdravstvenih uredb. To nadzorstvo bi moralo biti zedinjeno s pravico izvrševanja in združeno neposredno z vsemi javnimi institucijami, ki imajo skrbeti za zdravje in za zdrav razvoj generacije. To nadzorstvo bi moralo biti del vzgojnih institucij sploh in **zlasti praktično delovanje zdravnikov bi moralo biti združeno z delovanjem vzgojiteljev.**

Ta zdravniška in zdravstvena skrb je danes še večinoma zasebna in slučajna. Javnost si še ni udinjala tako popolno in splošno zdravniške institucije, kakor to zahteva blaginja naroda. Ne samo lečenje bolezni, ampak tudi preventiva v vseh slučajih, kadar je zdravje poedinca v nevarnosti, ima biti naloga zdravnikov-vzgojiteljev. Zdravstvena obramba in preventivna policija bi morala biti pravzaprav prva zadača zdravilstva. Organizacija zdravništva bode v bodočnosti nadkrilila po svojem pomenu mnoge druge, a skupno z organizacijo vzgojiteljstva bode prva institucija v državi.

(Dalje.)

DOC. DR. D. PANÝREK. — POSLOVENIL S. SAVAR.

ŠOLSKI ZDRAVNIK NA ZAČETKU ŠOLSKEGA LETA.

Šolski zdravniki so postali potrebni.

Šola se sedaj rada zateka k njim, učitelji so spoznali, da lahko mnogo koristijo, zato jim pokazujejo učence, ki se učitelju zde abnormalni; šolski listi imajo sedaj med drugimi rubrikami tudi šolsko higijeno, katero zalagajo zdravniki in učitelji. Tudi se učitelji radi zatekajo k zdravniku, če se je v šoli pojavila zdravstvena zanimivost. Stanovskih nesoglasij, katerih so se nekateri bali, ni bilo.

Šolski zdravnik ima v šoli vse leto mnogo posla — preisk novincev in revizija bolnih, ki so mu že znani, oproščevanje otrok od raznih predmetov (od telovadbe, risanja, ročnih del, petja, i. t. d.) preskušnja vida in sluha, ko mladina že zna čitati in razume nekoliko težje načine raziskavanja, promatranje otrok ob nastalih epidemijah in po ponovni otvoritvi šole, ki je bila vsled mnogih slučajev nalezljive bolezni zaprta, izbiranje otrok, ki so potrebni specialne vzgoje v pomožnicah ali zavodih,

revizija zaradi hroničnih bolezní sumljive mladine, zlasti tuberkuloznih, udeležba pri zdravstveno-tehniških komisijah v svrhu spopolnjevanja učilnic in onih pripomočkov, ki so potrebni poprave, kjer se žalibog še vedno ne poslušá zdravnikov glas, ne vsled hudobe, temveč zaradi nedostatka denarja — te in sto drugih manjših nalog zahteva toliko časa, da se zdravnik, kateremu se zadače pomnožujejo vsako leto, brez ozira na njegovo literarno-znanstveno delo, pomudi od leta do leta v šoli: posvetuje se z učitelji in šolskim vodstvom, preiskuje otroke, konferira z roditelji, razjasnjuje na vse strani, poln navdušenja za stvar in tako mu poteče vse leto.

Največ dela ima začetkom šolskega leta. Moral bi sicer prisostvovati tudi vpisovanju otrok, kakor prisostvuje vojaški zdravnik naboru (saj se nalogi obeh zdravnikov bolj strinjata nego se nam dozdeva na prvi pogled), moral bi vsako dete vsaj površno preiskati in bolnega otroka zavrniti, nerazvitega in slabotnega osvoboditi za tekoče leto i. t. d. Toda te pravice in tega vpliva danes še nima — nedvomno na škodo učencev in učiteljstva; pozneje je treba mnogo pisarjenja za oproščenje učenca, ki ne spada v ljudsko šolo. Laglje je zavrniti otroka pri vpisovanju nego sprejetega učenca izločiti iz šole.

Obžalovati moramo torej, da šolski zdravnik ne sodeluje pri vpisovanju, ker nima zato pravice. To bi bilo za zdravnika mnogo novega dela, ali to delo je deloma potrebno, deloma bi ga osvobodilo mnogo poznejših sitnosti.

Zato je potrebno, da poseti zdravnik šolo takoj ob začetku šolskega leta, in sicer tedaj, ko se je učitelj vsaj površno seznanil z vsemi učenci in je začel spoznavati različne nenormalnosti.

To je potrebno predvsem z ozirom na prvi razred. Večino teh otrok zdravnik niti ne pozna, kvečjemu so mu znani repetenti. In tudi ti so večinoma nenormalni, ker normalni otrok ne zaostaja. Najbolje bi bilo, ko bi poznal vse te učence, ko bi mu bile znane njih obiteljske razmere in njih obteženja: ali so v obitelji slučají živčne ali duševne bolezni, ali je obitelj tuberkulozna i. t. d. Tuberkulozo namreč prinašajo v šolo kakor vsako nalezljivo bolezen samo otroci iz tuberkuloznih rodbin; to je tem bolj nevarno, ker se ta bolezen narodi neopaženo in skrivaj, spozna se pa šele v hujšem stadiju, ko se ne more več tako uspešno pobijati. Tuberkulozo imam za najbolj nevarno šolsko nalezljivo bolezen, ker je tako silno razširjena, tako zavratna in tako dolgotrajna. Sicer zdravniki ne nehajo opozarjati nanjo, ali šolski uradi in učiteljstvo še danes ne uvažujejo teh pravil. Zbiram gradivo o tem predmetu že mnogo let — strokovna javnost se bode zgražala, ko izve resnico. Čez šolski prag sili toliko novodobnih reform, a še vedno nismo obračunali s to staro in najvažnejšo hibo šolskega obiska.

Prvi razredi imajo torej izvzemši repetentov same nove učence, ki so zdravniku v večjih mestih popolnoma neznani; izvzeti so samo otroci, h katerim so nas poklicali kot privatne zdravnike, katerih pa ni mnogo. Tudi v višjih razredih se pojavljajo novi učenci, katerih pa navadno ni čez 10⁰/₀; prišli so iz drugih zavodov, kjer pa so jih že preiskali in od koder so prinesli osebno polo. Ne moremo dovolj toplo priporočati, naj šola zahteva to polo od one šole, katero je pohajal učenec; ona učitelju takoj odpre oči in mu določi postopanje z novincem; ona mu nuja informacije o zdravstvenem stanju učenca, ki bi si jih brez zdravnikove pomoči pridobil kasno ali nikdar.

Nekatere nevroze se nam zdijo kot slabe navade, diagnostične uganke; strokovno razlaganje bi učitelju prihranilo marsikatero poznejše neljubo presenečenje. Primer naj to zadevo razjasni: skrupulozni otroci dajejo v velikanskem postotku preje ali pozneje psihoze. Duševni vihar, na pr. strogost učitelja more povzročiti njih pojav. Ko bi učitelj to dejstvo slišal od zdravnika, potem bi spoznal nevarnost in se je čuval.

Navzlic vsemu temu prihaja v večja mesta z dežele mnogo otrok, ki so bili sicer preiskani, ki pa niso prinesli osebne pole. Brez ozira nato, da je tu delo šolskega zdravnika iluzorno, brez svrhe, brez pomena, ima takšno postopanje tudi to slabo stran, da so zdravi otroci v nevarnosti vsled tajnih bolezni svojih novih součencev; ta zadeva ni brezpomembna, zakaj roditelji, ki so izročili svoje otroke šoli, imajo pravico zahtevati, da jim šola ne pokvari največjega bogastva, zdravja. Če se bodo po stoletjih ozirali na ta sedanja dejstva, tedaj se bode našim potomcem dozdevalo nemogoče, da se je moglo takšno stanje trpeti pri tako razviti kulturi; krivili bodo šolske zdravnike, četudi le-ti nimajo prav nobene eksekutive.

Nemara bodo nekdam tudi repetente natančneje preiskovali. V Italiji se jih je spomnil že l. 1910. prof. P. Gianozzi v Genovi („I ripetenti nelle scuole elementari“ — Palagi). Tudi jaz jih opazujem že nekoliko let natančneje; našel sem pri njih često slaboumnost (spadali bi v pomožnice) ali nravno (moralno) slepoto (spadali bi v zavode za nenravne otroke). V normalnih šolah se sploh repetent ne bi smel pojaviti; kdor vsled telesne bolezni dalje časa ni mogel v šolo, ta pravzaprav ni repetent, ker absolvira ves razred ali velik del razreda prvič.

Z ozirom na osvobojevanje otrok moram izjaviti, da smatram za veliko neumnost, če se osvobojevanje vrši le z dovoljenjem staršev. Matere nečejo, da se jim osvobodi dete od ročnih del, katera so deklici potrebna, četudi zahteva stanje oči kategoriški, da se učenka oprosti od ročnega dela. Oprošča se liberalno v slučajih, kjer ni posebne sile (pri petju radi laryngitide, od telovadbe radi že zdavna zaceljenega loma itd.), ne oprošča se pa vsled nasprotstva staršev tam, kjer bi bilo res potrebno.

Ni torej nobene točke zdravniške šolske prakse, ki bi ne zahtevala reforme. Zapomnimo si to takoj začetkom šolskega leta in delujmo soglasno z učitelji na to, da se to stanje popravi.

Brez vsake učenosti predlagam te zaključke mnogoletne šolsko-zdravniške prakse učiteljstvu na preudarek: učiteljstva je mnogo, ono ve, kar hoče, ono je organizirano in ima vpliva — moglo bi torej delovati složno z zdravnikom za dobro stvar.

G. KERSCHENSTEINER — PAV. FLERÉ:

ŠOLSTVO V MÜNCHNU.

(DALJE.)

b) Ljudsko šolstvo.¹

Ljudsko šolstvo mesta München obsega od 1. januarja 1907 štiri večje organizacije:

1. Šolski vrteci (obisk prostovoljen proti mesečnemu plačilu 2 Mk., za otroke od 3.—6. leta).

2. Delavniška ljudska šola, Werktagsschule (obisk zakonit, brezplačen za dečke od dovršenega 6. do dovršenega 14. leta, za deklice od dovršenega 6. do dovršenega 13. leta. Za zadnje je pa tudi osmi šolski razred, ki ga obiskujejo prostovoljno in brezplačno. Ti osmi šolski razredi bodo po sklepu s februarjem 1912. poslej od jeseni 1913. prav tako obligatni).

3. Deška nadaljevalna šola. a) Oddelek vajencev (obisk zakonit in brezplačen za vso dobo uka, pa ne nad dovršeno 18. leto in ne manj kot tri leta po dovršeni dnevni šolski dolžnosti; učni čas povprečno osem ur na teden). b) Oddelek pomočnikov in mojstrov (obisk prostovoljen. Dostop po dovršitvi oddelka vajencev. Šolnina.)

4. Dekliška nadaljevalna šola. a) Navadna zakonita nadaljevalna šola (obisk zakonit in brezplačen za tri leta, ki slede dolžnosti do dnevne šole. Učni čas tri ure, navadno ob sredah od 2. do 5.). b) Razširjena nadaljevalna šola (obisk prost in brezplačen, traja tri leta. Učni čas 6 do 10 ur ob delavnikih pred 6. uro popoldne. Jeseni 1914, se opustita obe vrsti šol. Na njiju mesto stopi dveletna obligatna dekliška nadaljevalna šola s tedensko najmanj šesturnim dnevnim poukom. Vse deklice brez izjeme, ki ne obiskujejo kake višje šole, bodo morale obiskovati po dovršeni osemletni šolski dolžnosti pouk teh šol.)

¹ Iz G. Kerschensteiner: Grundfragen der Schulorganisation, zlasti s str. 286—299 — Primeri tudi z uredbo ameriških šol v lanskem „Popotniku“: „Delovna ali dejanstvena šola“.

Otroški vrtci so bili, ne oziraje se na nekatere mestne otroške vrtce, do začetka l. 1907. podjetja društva otroških vrtcev. Vendar pa jih je podpirala kar skraja bogato mestna občina, predvsem s tem, da je napravljala v vsakem novem šolskem poslopju prostore za otroški vrtec ter dajala na razpolago zadostno obsežna igrišča. Tudi je plačevala občina v gotovini prispevke za honorarje otroških vrtnic. V šolskem letu 1910./11. je bilo v mestnih šolskih poslopjih 28 otroških vrtcev, ki jih je obiskovalo okroglo 3880 otrok, štetih le po enkrat, pri čemer je obiskovalo mnogo otrok naprave le krajši čas, včasih le nekaj tednov. Skupni stroški za teh 28 otroških vrtcev so znašali 103.500 Mk., dohodkov pa je bilo 31.000 Mk. S 1. januarjem 1907. je prevzela mestna občina vse vrtce, tako da se smatra otroški vrtec za vse čase lahko kot organičen del javne ljudske vzgoje v Münchnu, kakor so to écoles maternelles v Parizu.

Organizacija delovniške ljudske šole temelji bistveno na statutu iz zime 1869./70. Že takrat so bile bistvene zahteve izpolnjene. Strokovno šolsko nadzorovanje, poseben, mestnim potrebam prirojeni učni načrt, sedemdelni (danes osemdelni) razredni sistem, brezplačen pouk, razširjenje delavniško-šolske dolžnosti za vse stanove z izključitvijo posebnih šol za premožnejše, prezentacijo učiteljskega osebja ima mesto, določitev zadostnih prejemkov in penzij. Bistveno znamenje je, da obiskujejo te šole otroci vseh razredov in vseh stanov. Od 43.231 šolodolžnih šolskih otrok v mestu v starosti 6 – 10 let, ki so obiskovali v letu 1910/11 štiri nižje razrede ljudske šole, jih je bilo 396, ki so se poučevali privatno. To je približno en odstotek.

Do zadnjega desetletja 19. stoletja je bilo na vsaki šoli sedem postopnih deških in ravno toliko postopnih dekliških razredov pri sedemletni šolski obveznosti. Jeseni 1894. se je ustanovilo za dečke, jeseni 1896. za deklice osmo šolsko leto s prostovoljnim obiskom. Za dečke je osmo šol. leto obvezno od jeseni 1907., za deklice postane jeseni 1913.

Učni načrt se je izpremenil v teku 42 let od obstanka šolskega statuta le dvakrat. Prvič leta 1880., drugič l. 1900. Druga izprememba se je zgodila s stališča, da morajo biti učni smotri v posameznih učnih predmetih taki, da konvergirajo proti edinemu smotru, vzgoji bodočega državljana. In da se vstreže pri tej vzgoji tudi izobrazbi volje in značaja, ne samo izobrazbi presodka, se je izbralo snov ter se predpisalo obravnavo, ki omogoča, da se pospešujejo elementarne meščanske čednosti s samostojnim delom in dejanjem učenčevim in da se uporablja pri pouku produktivne sile s tem, da se navaja k vztrajnosti, k natančnosti, k točnosti. Vsled tega stališča so urejeni pri mnogih šolskih poslopjih šolski vrtovi, akvariji, terariji in so predpisana vsepovsod obligatna šolska potovanja; s tega stališča se je preustrojil pouk v risanju, da stremi po izobrazbi vidnih predstav; predvsem pa se je priklopil vsled tega sta-

lišča osmemu deškemu razredu obširen rokotvoren pouk v dobro urejenih delavnicah in prav tako obširen laboratorijski pouk za praktične vaje v fiziki in kemiji, in se je zvezal z osmim dekliškim razredom pouk v šolski kuhinji. Od jeseni 1907. služi približno polovica učnega časa v 8. deških razredih produktivnemu delu.

V 8. dekliških razredih in v ženskih nadaljevalnih šolah se naslanja ves pouk na gospodinjstvo, pouk o hranitvi, stanovanju, obleki in na vzgojeslovje. To smatram za tako važno, da so mi vse zahteve po državljanski vzgoji brez smotra, če ne rešujejo obenem tudi vprašanja dekliške vzgoje za njih splošen poklic. Vedno ne morem razumeti, da se države in občine tu tako obotavljajo. Da se goji kobile in žrebce, zato je vedno dovolj sredstev. Za svinjerejo se obdržavajo posebni okrožni dnevi; da pa bi se usposobilo dekleta in žene za rejo ljudi, so še vedno glave, srca in mošnje zaprte.

Na kakšen način se goji poleg tega pouka, ki služi voljenski vzgoji in razvoju značaja presodek, naj pokaže primer, kako je razdeljen v štirih višjih razredih zgodovinski pouk in katere snovi obsega. Smoter tega pouka je, učencu pripomoči do jasnih predstav iz najvažnejših dob v razvoju našega naroda, iz katerih se ustvari pozneje razumevanje za naloge države in njenih političnih, cerkvenih in socialnih naprav.

Da se doseže ta smoter, je združena snov v tri glavne naloge, katerih vsaka je določena enemu šolskemu letu; 5. šol. letu tema: Ustanovitev krščansko-germanske kulture — s štirimi pododdelki: Germani in njih boji z Rimljani, uvedenje krščanstva pri Germanih, doba nemških kraljev, Hohenstaufovci in križarske vojske; 6. šol. letu del: Razvoj nemškega samosvojestva — s pododdelki: doba vladanja deželnih knezov, doba odkritij in iznajdb, doba reformacije, doba Ljudevita XIV.; 7. šol. letu: Prerojenje nemškega cesarstva — s pododdelki: doba Friderika Velikega, revolucijska doba, doba odkritij in iznajdb. Zgodovinskemu pouku, ki se naslanja na 8. šol. leto, je odločeno: Nova Nemška država. Ta se začneja s pododdelkom: Nemško mesto (München), se nadaljuje z: Nemška zvezna država (Bavarsko), kjer izhaja s pregledom na njen zgodovinski razvoj kot vojvodina, volilna kneževina, kraljestvo, ter končava s podanjem upravnistva, in zaključuje s pododdelkom: Zveza Nemških držav (Nemška država), koje notranji ustroj od 1871. v zgodovinskem razvoju tvori glavni tema leta.

Posamezni naslovi glavnih in pododdelkov označujejo tudi pot za izbiro in obravnavo določene snovi. Kakor za zgodovino, tako je določena tudi za vse ostale učne predmete vsakemu letu njegova ostro začrtana, v smeri glavnega smotra ležeča zadača, in v njenem krogu se gibljejo učne moči lahko z gotovo prostostjo. Za izbiro snovi velja princip: Kolikor mogoče malo, pa kolikor mogoče temeljito.

Posebna pozornost pa se posveča prirodoznanskemu pouku, katerega značaj na naših ljudskih šolah naj osvetim tu nekoliko natančneje.

Bistvo pouka v prirodoznanstvu ni le v pridobivanju urejenega znanja, ki ga potrebuje učenec pri samostojni ureditvi svojega lastnega življenja kakor tudi v praktičnem življenju pri poklicu, ampak tudi v samosvojem vežbanju svojega mišljenja, dejanja in hotenja. Kdor se je navadil prirodoznansko misliti, se je navadil sploh misliti, in nič ne karakterizira prirodoznanskega mišljenja bolj kot dejstvo, da so si prisvojila skoro vsa znanstvena polja človeška, ki nosijo danes značaj znanstvenosti, po prirodoznanstvu način raziskavanja in dela.

Da se doseže ta smoter, je dvojno potrebno.

Predvsem mnogo večja omejitev prirodoznanstvene učne snovi, kakor je bila priljubljena dozdej v naših ljudskih šolah. Kajti opazovanje in primerjanje rabita časa, mnogo časa. Kjer predmet preganja predmet, tam ni možnosti za temeljito opazovanje. Ker pa hočejo poleg prirodoznanstva z vso pravico svoje mesto tudi drugi učni predmeti, zato je mogoče dobiti časa za opazovanje in primerjanje le tako, da se omeji snov. Tako obdelovanje pa zahteva tudi prilike, pri katerih se lahko opazuje; te so: šolski vrtovi, terariji, akvariji, izprehodi v prostem, laboratoriji in delavnice. Zlasti zadnje so neobhodno potrebne za zdrav pouk v prirodoslovju, ker nič ne sili bolj k samolastnemu opazovanju in primerjanju kakor osebno praktično delo. Če pa se bodo obdržali na naših velikomestnih šolah akvariji, terariji in volièrji, je vprašanje, na katero danes ne morem gotovo odgovoriti, ker so učitelji za oskrbo takih naprav premalo izobraženi in ker niso tudi šolske razmere za to vedno dovolj ugodne.

Naš današnji učni načrt za prirodoslovje daje temu pouku sledeči smoter: Prirodoslovni pouk naj uvede učenca tako v naravo, da lahko opazuje in razumeva navadne pojave in zakone v naravi ter se jih navadi uporabljati na svoje npravstveno življenje. Ta napoved smotra ne zahteva nikakega gotovega kvantuma znanja.

Glavna vrednost v tej napovedi smotra je izobraževalna sila pouka v prirodoznanstvu. Če zre učitelj na ta smoter, bo gotovo dal učencu tudi skromno vsoto znanja. Kako daleč pa naj v tem gre, ostane v poglavitnem učiteljeva zadeva. Smer učnega smotra stremi po skupnem smotru vse vzgoje, po izobrazbi uporabnega državljana. Učenec naj se uči, da zna rabiti zakonik narave za svoje npravstveno življenje. Da odgovarjajo temu glavnemu smotru, imajo posamezna šolska leta svoje ostro začrtane delne smotre, ki konvergirajo v smeri glavnega smotra. V biologiji je v 5. šolskem letu dana glavna naloga, da uvede učenca v proste temeljne pojave, kakor se predstavljajo v oblikah in življenskih načinih organizmov. 6. razr. ima glavno nalogo, da razvija preproste temeljne zakone; 7. razred mora uvesti učenca v medsebojnost v kraljestvu

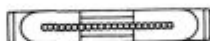
narave. S tem, da se rešuje te tri naloge, se mora opustiti izčrpno obravnavo treh prirodnih kraljestev. 5. razred zavzema svoje temeljne predstave pri vretenčarjih ter pri lilijasto in rožnolistih rastlinah; 6. razred svoje preproste temeljne zakone iz življenja žuželk; 7. razred kaže na nekaterih življenskih občestvih medsebojnost v kraljestvu narave. Na mineralogijo in kemijo se ozira pri tem le toliko, v kolikor morata dati najpotrebnejše osnovne pojme, da se lahko razumeva življenje rastlin in živali. Pouku sta posvečeni v vsakem razredu pri vsakem spolu po dve tedenski uri; na razpolago so mu največ šolski vrti, akvariji, terariji, volièrji, zbirke žuželk in gosenic. Le nekatere stare, v sredini mesta ležeče šole nimajo šolskih vrtov.

S 7. šol. letom, torej dve leti pozneje, se prične sistematični pouk iz fizike in kemije. Poleg tega sta v obeh višjih deških razredih tudi še dve tedenski uri določeni za vaje učencev pri teoretičnem pouku.

V 7. razredu vodi fizika v osnovne statične zakone in v osnovni stavek nauka o toploti (raztezanje vsled toplote), pri tem ko so odmerjeni 8. razredu optika, akustika in elektrika in se priteguje v tem kar največ pojem dela. V kemiji se omejuje zadača 7. razreda na pojem spojina in razkrojitev in raba tega na življenjski proces, pri tem ko obravnava 8. razred kisline, luge in soli s pomočjo mineralogije in obrtnih vprašanj.

Laboratoriji so združeni danes že z vsemi šolami. Za zdaj rabijo po trije razredi ene in iste uredbe; vendar pa delujemo na to, da dobi vsak 8. razred svoj lastni laboratorij, kjer ima tudi 7. razred svoje fizikalne vaje.

(Dalje.)

ANA PFEIFER:

PISMONOSEC.

„**A**ko bi poskusili, postaviti človeka z njega veseljem in trpljenjem, njega delom in usodo v sredotočje vsega pouka, imeli bi preobilico snovi, enako zanimive za stare in mlade, snovi, vedno nove,“ pravi Scharrelmann (Pot do sile).

Pred šolo sem pregledala prostovoljne naloge, večinoma poročila od „včerajšnjega dne“. Odkar so vpeljeni v mojem I. razredu prosti spisi, so take prostovoljne naloge prav pogoste, včasih tudi prav zanimive. Večkrat mi pomagajo tudi do dobrega prehoda k svoji temi.

Pepa mi je napisala, da je včeraj pasla, Mica pa, da je računala in pisala. Veste li, kaj sem jaz včeraj delala? Pisala sem pismo. Tukaj je, glejte ga. Kaj bom neki ž njim storila? Na pošto ga boste dali, potlej

ga bo pa „poštar“ odnesel. Da, pismanosec ga odnese. Pismanosca vsi poznate. (Medklic: Ima torbo!) Kakor vi, pride tudi on vsak dan v Kapele. Odkod pride? Iz Dobove. Tja se pripeljejo z vlakom pisma iz vseh krajev: iz Trsta, z Dunaja, s Kranjskega, Hrvaškega, Nemškega, iz Amerike in še od drugod. Neka dekla pa gre na vlak ponje in jih odnese na dobovsko pošto. Tja pride pismanosec že ob 7. uri zjutraj, t. j. takrat, ko odidejo tisti od vas v šolo, ki imajo najdaljšo pot, to so Župelevčani in otroci z Bojsnega. Vzame torbo, dene vanjo pisma, dopisnice, časopise, denar in zavitke ali pakete, ki so jih ljudje poslali, zaklene torbo in gre.

„Elementarni pouk ima (med dr.) nalogo, gojiti jezik in upodabljaljočo silo otroško s tem, da učitelj dovoljuje neprestano ustno udeležbo pri pouku, da vzprejema vsa otroška obvestila in povesti in jim daje priliko do takih, najprej ustnih, potem tudi pismenih obvestil.“ (Scharrelmann, Zlata domovina.).

To je ravno nasprotna metoda od one, katero imenuje Scharrelmann „igro v vprašanjih in odgovorih“, (Fragen- u. Antwortspiel“), in o kateri pravi, da dela otroke neumne in lene; neumne, ker vprašanje samo najboljše pove (das Beste vorsagt), lene, ker se otroci navadijo, zmerom šele počakati vprašanja, predno začnejo premišljevat. Ako sem to že kdaj popreje povedala, naj se mi oprost, menim, da se tega sploh ne more prevečkrat ponavljati.

— Naš Janža je pisal za denar, pa so mu poslali 2 K. Meni so pa stric pisali pismo za god, pa gvant so mi poslali. Meni je Jožič iz Ljubljane poslal kiklo in robec. Mene so pa stric iz Amerike pustili pozdraviti, ko so pisali očetu karto. Naš oče vsak dan cajtenge dobijo.

Naš pismanosec pa ne gre samo v Kapele, ampak najprej gre v Loče, Rigonce in Mihalovce onkraj Save. Ti, Janža, si bil oni dan v Ločah, ko te ni bilo v šoli, torej veš, kako daleč je to. — Jaz sem pa z očetom v Mihalovcah komate delal, pa so me poslali v Loče po tobak; čisto ravna cesta gre tja. Jaz sem tudi že bil v Mihalovcah, pa so me tako noge bolele.

Potem gre pismanosec nazaj v Dobovo, potem pa čez Veliki in Mali Obrež in Podvinje v Kapele. Povsod raznaša pisma in jemlje pisma s sabo. Ob 12. uri pride navadno v Kapele. — Al ga morajo noge boleti! Gotovo ponoči „lušno“ spi, ko mora tolko hoditi! Pri nas v Župelevcih se pa pošta pelje, „te“ je pa že pismanoscu bolje, samo kobila je uboga.

Otroku naj se vzbudi spoštovanje do človeškega dela in sočutje s človeškim trpljenjem, kakor to zahteva med dr. slavni pedagog Foerster. Otrok naj se navadi misliti, koliko dela, truda in znoja je združenega z rečmi, ki so mu vsak dan pred očmi, v rokah, da jih bo vedel bolje ceniti in da bo dal vsakemu poklicu čast, katera mu gre.

Da, naš pismonosec se mora veliko truditi. Ni mu tako dobro kakor nam. Sedaj, ko mi tukaj sedimo, je on kje na poti. 10. ura je, torej je bržčas na Velikem ali Malem Obrežu.

Ko pride v Kapele, gre na pošto (poštna odloga), tam odda pisma, časopise i. t. d., in ljudje mu prinesejo pisma, denarja, zavitke ali kar že imajo oddati. — Nekateri pa vržejo pisma v škatljo! — Ta „škatlja“ se imenuje poštni nabiralnik. — Jaz sem tudi že pismo noter vrgel, jaz že sežem vanj! — Potem je in pije. — Sicer ne bi mogel hoditi! — Potem pa še ne gre domov, ampak mora iti še na Selo in na Mostec pisma raznašat in pobirat, potem gre šele v Dobovo. — Jaz sem tudi že v Selo hodila, tam je tako blato, da so me morali mati nositi. — Jaz sem pa enkrat do pasa gazil v blatu, pa čisto umazane čevlje sem imel. Ko sem prišel k očetu, so me preoblekli in so mi čevlje osnažili.

Iz Mosteca gre v Dobovo in odda vsa pisma, kar jih je dobil s sabo. Potem šele lahko gre domov in se spočije. Gospa na pošti pa pritisne na vsako pismo poštni pečat in pošlje potem pisma na vlak, pa se odpeljejo po vsem svetu.

Pa pismonosec ne hodi samo takrat, kadar je lepo vreme, ampak vsak dan. Takrat, ko je bil tolik sneg in nič gazi, ko vas je bilo samo 9 v šoli, je moral tudi na pot. In kadar je močen dež in vi doma ostanete, mora tudi iti. In kadar je tako silno vroče, da se nam nič ne ljubi in bi najrajši kje v senci zaspali, mora pismonosec hoditi na solncu po vroči cesti.

Še enkrat naj govori Scharrelmann zame tistim, ki se morda zgrajajo nad tem, da brez vsake kritike vzprejemam izraze kakor „gvant“, „kikla“, „cajtenge“:

Die kindliche Freude am Erzählen und Darstellen wird nicht gepflegt, das „Kinderdeutsch“ wird geradezu in den Bogen gestrampelt. „So heisst das nicht!“ „So sagt man nicht!“ Höhnisches Lachen oder Lächeln bei Sprachfehlern. „Sprich so!“ usw. usw.

Bei solcher Methode ist es dann kein Wunder, dass die Schule die Verbindung mit dem Leben mehr und mehr verliert und das Kind in der Schule ein ganz anderes Gesicht bekommt als es daheim hat.

Welche Torheit ist es, soviel Aufhebens zu machen aus den paar lumpigen Kasusfehlern, die ein Kind in seiner mangelhaften Sprachkenntnis macht. Als ob es nicht richtiges Sprechen ganz von selbst lernte, wenn es nur immer richtiges Deutsch um sich herum hörte. Ein Kind bewältigt ganz andere Aufgaben. Es hat auch viel Wichtigeres zu lernen und zu tun, als sich um diese Äusserlichkeiten zu kümmern. So wie nämlich die Mutter oder der Vater (menda tudi učitelj!) häufig mit einem „Das heisst nicht dir sondern dich!“ „Das heisst nicht mir sondern mich!“ ihm in die Parade fährt, dann schläft die Freude am Erzählen und die Lust

am Sprechen ein und immer mehr zieht sich das Kind scheu von diesen ihm ganz unverständlichen Angriffen zurück und hält den Mund, und dann haben die Eltern (učitelj tudi!) das Gegenteil von dem erreicht, was sie erreichen wollten. Statt richtiges Sprechen zu lernen spricht das Kind nun gar nicht mehr.“ (Iz „Veseli otroci“.).

Naša ustna obravnava je končana, in njej sledijo prosti spisi, izmed katerih so tukaj izbrani tisti, ki se najbolj odlikujejo po izvirnosti misli.

1. Pozimi v soboto je bil hud sneg pa je le marela zmrznila, ki je blo mrzlo. Pismonosec je pa le moral hoditi, da so ga noge bolele.

2. Meni so poslali kiklo in gvant pa Tončki (pisateljici) pisank, Lojzku urco pa robček.

3. Naš oče so hodili v Selo, pa ko so domov prišli, pa so rekli, da je tako slab pot, da je grd pot, da me tako noge bolijo.

4. Pismonosec, on hodi na Podvinje in v Kapele po pisma pa jih devlje v torbo pa jih zaklene s ključem. Notri je pa denar in pisma. Da bi jih nesel v rokah, bi jih zgubil. Zato ma torbo, ke ne zgubi pisem, ki jih je škoda.

5. Poštinar je oblečen v suknji črni pa kapo črno pa pride v Kapele pa gre najprej k Zorčiču (poštna odloga), potem gre k Tončeku (trgovina), potem je pa pije, potem pa gre v Dobovo.

Glede poprave teh spisov glej, kar je rečeno o popravi v mojem sestavku „Prosto spisje v I. razredu“.

KNJIŽEVNO POROČILO.

OCENE.

Vladimir Knaflič: Jugoslovansko vprašanje. L. Schwentner v Ljubljani. Cena 1 K 90 h. — Na 94 straneh velike 8° podaja pisatelj svoja politična razmišljanja o priliki balkanske vojne.

Slovenska politika je podobna hrvatski: odlikuje se po svoji brezprogramnosti. Če vprašaš slovenskega politika, kaj pravzaprav hoče, ti ne bode vedel odgovoriti. S kakšnim programom je šel Vrstovšek na Dunaj? Kaj hoče pater Korošec, ki se zna groziti Čehom? In tako bi lahko šli dalje: vsak bi ti odgovoril po svoje. Ali iz teh odgovorov bi spoznal samo eno: naši politiki nimajo stalnega programa. Lovijo se za hipnimi uspehi, njih politika ni slovenska, oni ne delajo za narod, oni živijo in se borijo le za stranko. Če hoče minister umiriti naše razgrajče, potem jim pokaže par bankovcev — glej, to bo pomagalo tvojim denarnim zavodom; to sredstvo jih umiri kakor razposajene otroke, če jim daš krajcar. — Ne, Slovenci nimamo ne politike, ne politikov. Imajo jo morda klerikalci, imajo jo liberalci, ali Slovenci je nimajo.

V brezprogramnost našo pade Knafličeva brošura kakor se zasveti meteor v temi. Zasveti, oslepi te luč za trenotek, potem je le večja tema okolo tebe. Naši politikastrji bodo mahnili z roko: glej ga, mladiča, nauke bi nam dajal!

In vendar je knjiga več nego poskus! Ko bi se oklenili Slovenci enega voditelja, potem bi moral ta vodnik imeti program, ki bi bil jako sličen Knafličevemu. Drugega pota iz naše zmedenosti ni! Če so v bodočnost namenjeni naši koraki, potem ne smemo hoditi po tisočerih potih, ampak moramo hoditi po eni, v naprej začrtani cesti za stalnim ciljem.

Ni Popotnikov namen politizirati. Ne pozabimo pa, da se pokolenja vzgajajo v šoli, in da bodo pokolenja takšna, kakršni so vzgojevalci. Zato bi bilo treba edinstva v vzgoji: en ideal naj bi bil ideal vseh vzgojevalcev, za eno idejo bi trebalo navduševati po vseh zavodih, potem bi se dalo doseči edinstvo v naziranjih naraščaja, potem bi zanamci bili dostopni edinemu, stalnemu povsod priznanemu narodnemu programu.

In zato priporočam Knafličevo knjigo v skrben študij vsem, ki sodelujejo pri vzgajanju bodoče Slovenije. Mnogo zdravega jedra ima ta knjiga, mnogo idej prinaša v našo brezidejnost. Kar še ni tu dognanega, dognalo se bode potom kritike in potom novih knjig, ki bodo nastale v zvezi s to prvo slovensko politiško knjigo.

Knjiga je napisana tako, da spoznamo iz nje visoko naobrazbo pisateljovo, politiško pred vsem, pa tudi etnološko in socialno, zgodovinsko in geografsko. Ne sodi tu slepec o barvi, ampak človek, ki se je pošteno trudil, spoznati vsestransko svoj predmet. Prišla je knjiga v času, ki je za Slovanstvo tako važen, kakor nobena od burnih Napoleonovih dob in od leta 1848. naprej. Nesreča je za narod, če njegovi voditelji ne razumejo sodobnosti.

Čita se lahko, slog je jasen in živ, deloma zabaven. Ostroumne sodbe, nepričakovani obrati, dovtipnost, ironija in včasih prav hud sarkazem drži bralčevo dušo v nenavadnem napetju, in ne moreš odložiti knjige, dokler je ne prečitaš od prve do zadnje strani.

Ene misli pa se pri čitanju ne moremo ubraniti: kako težko je pač najti pisatelju znanstvenih izrazov! Sedaj se naslanjamo na češko terminologijo (prvci — prvky), sedaj zopet na hrvaško, ki je zopet različna od srbske, tam zopet opazimo (nemara čez hrvaško knjigo) vpliv ruščine! In tako ni edinstva v naši pisavi. Ni se še izkristalizirala stalna slovenska terminologija. Ali ni nikogar, ki bi tu pomagal? — In še nekaj: tudi po Knafličevi knjigi je najti vse polno hrvaških izrazov, za katere imamo mnogo lepše slovenske izraze, ki so se popolnoma vživel. „Obožati se, mogočest, obrezuspešiti, ovčjereja (ovčarstvo), dobičkanosnejša zveza“, itd. vse to se ne sliši dobro; „renezansa, oficiozi“ . . . Združenje našega jezika (znanstvenega) s hrvaškim bi se moralo vršiti energično, z eno potezo, ne tako na kaplje. Dogovorimo se s Hrvati in Srbi za skupno znanstveno terminologijo, in zadeva je rešena z enim samim zamahom.

Knafličeva politika je politika njegovih učiteljev — Čehov, če se ne motim. Zato tudi nasprotstvo trializmu. Pa o tem naj sodijo drugi. Mari je dovolj, če morem tovarišem priporočati studijo mladega učenjaka: prečitaj, premozgaj in se navduši za realno bodočnost svojega naroda. Nič več nisem nameraval . . .

Učo.

Zgodovina pedagogike. (Napisal dr. Otakar Kadner. Izdalo „Dedictvi Komenského. III. del.)

Imel sem že priliko govoriti v „Popotniku“ o Kadnerjevi zgodovini pedagogike, ko sem poročal o I. in II. delu te zgodovine. V prvih dveh delih je obdelal pisatelj pedagoge in razvoj šole do konca XVIII. stoletja. V III. delu nam podaja razvoj pedagoških teorij od konca XVIII. stoletja. Kar velja o prvih dveh delih — to velja tudi o tem III. delu.

Knjiga obsega 426 str. in tvori šele I. zvezek III. dela. Sledi še II. in III. zvezek. V predgovoru pravi pisatelj:

„Tretji del mojega spisa bo obsegal popis pedagoških teorij od konca XVIII. stol. Iz zunanjih vzrokov sem razdelil ta del v dva zvezka — od katerih je ta prvi posvečen pedagogiki Nemčije, ki si je od časov Pestalozzija in Herbarta zagotovila prvo mesto v šolstvu in vzgoji — drugi zvezek bo podal pedagoške teorije drugih narodov — torej posebno Francozov, Angležev in Slovanov. Od naročnikov bo odvisno, da tudi drugi zvezek čim preje izide in da bo s tem dokončano delo, ki sem mu posvetil toliko časa — denarja — in — zdravja.

Kot dodatek k zgodovini pedagogike, posebno tega tretjega dela — nameravam izdati „Organizacijo šolstva“ pri nas in v tujini, kjer bi razložil razvoj šolstva v najnovejši dobi — starejše faze so v I. in II. delu — in današnje stanje šole pri kulturnih narodih — posebno pa zgodovino in današnje stanje šolstva o Avstriji.

Z radostjo in zadovoljstvom konstatiram, da je vsa domača in tuja kritika sprejela moje delo s pohvalo in naravnost laskavim priznanjem. Najbolj sem bil zadovoljen, da je moje delo budilo toliko pozornosti ravno med Slovani in da se je od petih strani — od poljske, slovenske, ruske, hrvatske in srbske — soglasno slišal nasvet, naj bi se moje delo prevedlo na domači slovanski jezik. — Nimam bolj vroče želje, nego da bi tudi ta dva dela vzbudila tako pozornost in tako priznanje, kakor prva dva dela, ki ju je I. vrsta češke akademije za vedo, slovstvo in umetnost počastila letos enoglasno z nagrado, kot najboljši češki spis na polju filozofije v zadnjih treh letih.“

Tem besedam gospoda pisatelja nimamo pridejati drugega, nego svojo srčno željo, da bi gospod pisatelj pri dobrem zdravju dovršil svoje delo, ki bo še dolgo ostalo kot najboljšo delo te vrste v slovanski literaturi. Ko sem poročal o prvih dveh zvezkih, sem omenil nekatere prednosti Kadnerjevega dela. Te prednosti ima tudi ta zvezek: dobro podano kulturno-zgodovinsko ozadje — dobra razdelitev — jasno kritično stališče — bogata literatura na koncu vsakega odstavka. S tem postane ta „Zgodovina pedagogike“ res vsakemu najprimernejša priročna knjiga — za študij in za delo.

V začetku tega zvezka nam podaja pisatelj splošno karakteristiko dobe na prehodu 18. in 19. veka — razvoj kulturnih in političnih razmer v srednji Evropi tekom 19. stoletja. Na to preide k posameznim oddelkom in možem, ki so vplivali na razvoj šole in vzgoje. Zato dobimo najprej one velike Nemce, ki so stali na prehodu dveh dob in so iskali poti in ciljev za novo generacijo. Goethe, Schiller, Kant. Dalje nemški idealisti: Fichte, Schleiermacher, Hezel. Med temi možmi najdemo vnetega učitelja Jean Gaula. V prvi polovici 19. stoletja je dala Nemčija Evropi tri velike pedagoge: Pestalozzija, Herbarta in Fröbela: tem trem je dal gospod pisatelj največ prostora — saj so njih pedagoški nazori napolnili celo stoletje

in so prešli celo v 20. vek. Vsak teh treh mož tvori zase dobo — vsak je imel učence in pripadnike, ki so izpolnili in dovršili njih delo. V tem oziru je knjiga zelo pregledna, ker je vsak krog obdelan zase. Da bi v razdelitvi ne nastala zmešnjava, je pisatelj oddelil ortodoksne, katoliške in protestantske pedagoške pisatelje posebe. V kulturnem boju za šolo je lep oddelek posvečen bojevniku Diesterwegu — v katerem se pokaže boj za šolo v sredi 19. stoletja. V zadnjih oddelkih čitamo o reformnih smereh novejšje dobe (tilozofska pedagogika, individualistična in socialna pedagogika, eksperimentalna pedagogika). Knjigo zaključuje poseben odstavek nemško-avstrijska pedagogika (Milde, Vierthaler, boj za herbartizem, Vogt, Willmann, Dittes, Haufe, Jodl.) Na kratko so omenjena tudi društva za reformo šole in ankete l. 1908 in 1910. V tem zvezku je omenjen na kratko z imenom Slovenec Spendov (1757—1840), „ki je imel odličen delež pri spisovanju Schulkodexa in je predlagal, naj se v normalne šole za preparandiste uvedejo vaje v „generalbasu“. Med onimi, ki imajo za sluge za organizacijo ljudske šole v neških pokrajinah Avstrije, se imenuje tudi: pisatelj učnih knjig za matematiko in geometrijo, ki so bile svoj čas zelo priljubljene, Fr. vit. Močnik (1814—1892) nadzornik v Ljubljani in v Gradcu. — Drugi slovenski možje, ki so delali na polju vzgoje in šole, pridejo na vrsto v II. zvezku — ko bo govor o slovanskih pedagogih.

Priznati moramo, da bo imel gospod pisatelj z nami težje delo, nego z drugimi, ker še nimamo napisane zgodovine šole in tudi delavci na polju slovenske vzgoje in šole še niso skupno sistematično obdelani. Prej ali slej bo treba misliti na tako delo, s katerim bomo svoje vzgojitelje in svojo šolo predstavili svetu.

Dr. I. L.

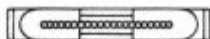
NOVOSTI.

Strasser's Taschenbuch der Wiener Börse, 1913. Cena 80 h. Založba Moritz Perles. Dunaj. Nova izdaja te priročne knjige, ki je za vsakega važna, kdor ima posle z borznimi zadevami, je letos znatno razširjena in podaja pregled najvišjih in najnižjih kurzov v zadnjih štirih letih ter vse važne podatke, tako, da se vsakdo lahko hitro orientira o vsakem papirju. Zunanja oprava knjigi je vkljub majhnemu formatu čedna in okusna. Dobi se v vsaki knjigotržnici.

Planinski koledar za leto 1913. Izdal in uredil Fr. Kocbek, nadučitelj v Gornjemgradu, načelnik Savinjske podružnice S. P. D. IV. letnik. V Kranju, 1912. Tiskala tiskarna „Sava“ v Kranju. — Cena 1 K 70 h. — Koledar je lično opremljen in bode članom S. P. D. dobro služil. Priporočamo pa ga lahko sploh vsem slovenskim turistom.

Spisi Mišjakovega Julčka. IV. zvezek z 19 slikami nam je ravnokar došel. Ima to-le vsebino: Zvesti pes. — Rompompom. — Gospod Urban. — Naša Minka na Gorenjskem. — Lahkoverni mlinar Tomaž. — Moja iz Žabje luže.

Dobi se v Učiteljski tiskarni v Ljubljani. Cena 1 K 50 h, po pošti 20 h več. — Knjigo ocenimo prihodnjič.

RAZGLEd.

Časopisni vpogled.

Roland. I. 1912. štev. 10—12. Štev. 10. „Über Dogmatismus in der Lehrerschaft“. — Roland ima namen, doseči svobodo v šoli, osvoboditev učiteljstva; zvest temu namenu si je privoščil tukaj ono „kardinalno napako šolmaštrov“, ono okorelost v mišljenju in čustvovanju pri učitelju, o tem, kako se piplje za dogme; toži, da je stan pač „pošolmaštren“ skozinskoz — „Das Menschenschlachthaus“ je besedica o knjižici istega imena, ki jo je napisal učitelj W. Lamszus; tudi kratek odtisek za poskus je tu in iz tega posnemam, da pisatelj tudi ni nič kaj navdušen za vojsko; manj kot navdušen — ampak Rolandovci so menda v sekti antimilitarizma — „Raritätenkasten“. Scharrelmann se tu čudi otroškemu vsestranskemu zanimanju in spominu pa prihaja do zaključka, da so preiskali naši psihologi kaprice spomina — „Vom goldenen Überflus“ pa bi najrajše tu in v vseh še nadaljnih številkah tega letnika imenoval nadaljevanje Scharrelmannove didaktike od prej in iz njegove najnovejše „Erlebte Pädagogik“. — „Am Sedanstage“ je pa skica o patriotizmu, ali če vam je prav, o nepatriotizmu. — „Der entsprungene Gott“ me spominja na K. Havlička satiro „Krst sv. Vladimira“; je pač križ, če ga ni — boga. Celo v „Egiptu“ se to pozna! — „Bücher“ priporoča jako skeptično nekaj novih del, „Umschau“ pa vabi sotrudnike k „Experimentenausschussu“ za psihološka dejstva. — „Aphorismen und Richtlinien zur Alkoholfrage“ se nadaljuje tu in v 11. štev.

Štev. 11. „Zum Rolandprogramm“. Ni nam neznan, pa naj pove še enkrat o sebi sam, da „se bori vsaka vrstica v Rolandu za zdravejšo uredbo pouka in vzgoje, vsaka vrstica je udarec z mečem po kiti, pedanteriji in reakciji. Našim visokim smotrom vse na ljubo! Našim nasprotnikom vse na hudo! In tako naj ostane!! — „Prav! Mi smo tudi zadovoljni s tem! — „Meinungsverschiedenheiten der Eltern bei der Kindererziehung“ je juridična razprava dr. H. Linkeja iz Leipziga. — „Die leidige Type in der Kindererziehung“ in „Empfindung ist Leben“ sta spet Scharr-ovi stvarci iz duše pedagoga in učitelja. — „Subjekt in Prädikat“ v ti in v 12. štev. je izpod peresa Fr. Gansberga. Je Kern še živ? Je že umrl? Vprašam samo zaradi, ker ne vem, pa se mi zdi, da bi se moral z vso svojo znano teorijo preobrniti še v grobu, če bi vedel za to razpravo. Gansberg pa mirno vprašuje: „Kaj taka je prostost volje pri človeku?“ Taki so ti nemirni duhovi! — „Zum Vorlesen in der Klasse und am Familientisch“ je menda več kot samo za čitanje. — „Frau Lehrerin“ je tragedija iz življenja učiteljice, pa še več — oh, to ubogo človeško življenje in njegovo umevanje! — „Lehrer und Universität“; „Namreč, če...“, če se izpolnijo vsaj nekatere vseh naših želj, bi se lahko reklo, da je pridobil učiteljski stan zelo zelo veliko... —

12. štev. „Pädagogische Freiheit“ — in spet se prikaže rdeča nit Rolandovcev in spet doni zahteva, ki se glasi v naši sili: „Dajte nam prostosti!“ — „Lehrer, Schule und Sexualverbrechen“. — Ne, ne; obsojati ne smemo; niti soditi ne — pridruževati se moramo pač prošnji po „reformi vzgoje“ — po reformi tudi vzgoje učiteljstva... — „Segen und Fluch unserer Taten“. V knjižici „Plaudereien über mein Leben und Schaffen“ pripisuje Scharrelmann „slučaju“ veliko moč; prav tak fatalist je tu s svojim mnenjem, da „ljudje pač nimamo vsi skupaj v rokah blagoslova in prokletstva svojih dejanj.“ — „Subjekt in Prädikat“ ima tu svoj konec. — „Der

Werktisch in der Spielecke“ je besedica v prilog vzgoje s principom dela. — „Das heilige Ei von Tschandernagar“ pa je strašno čudovita zgodba, ki pa se dogaja vsak dan, ker vsak dan se zbirajo učeni, preučeni za preiskušanje takega jajca, in izkaže se, da je bilo jajce gnilo. Ampak ta zgodba je indijska, vera pa je prav človeška tudi tam. — Knjižni pregled zaključuje letnik, ki ga ne bom pogovarjal, nič priporočal, sploh ne več o njem govoril. Saj sem vam ga pokazal vsega, spoznate pa ga še natančneje lahko sami.

Pav. Fleré.

Monatshefte für Pädagogik und Schulpolitik. L. 1912. šte. 10–12. 10. I. Assanrow piše v „Erziehung zur Grausamkeit“ o algolagničnih čutih, t. j. o veselju nad lastnim in tujim trpljenjem, pri otrokih. Iz interesantne črtice se razvije kot reformni klic Nietzschejev stavek: „Vzgojitelji vzgajajo! Vendar morajo prvi vzgojiti sami sebe.“ — V „Goethe als Sozialpädagoge“ nam pisatelj (Rich. Merhout) najprej ogisuje začetek ideje socij. pedagogike in vsebino pojma, potem pa kaže na mnogih primerih iz Goethejevih spisov, kakšno je bilo v tem oziru mnenje tega moža, ki je spoznal, da je potreben posameznik prav tako družbi, kakor družba posamezniku. — „Ausdruckswert und Grenzen des Formens“ je naslov spisu, kjer obdelava znani zastopnik delovne šole pojem, smisel in način oblikovanja. — Zelo zanimiv je tu odstavek „Hinweise und Glossen“: iz polja psihiatrije, seksualne pedagogike, pedagoške psihologije, iz higijene, iz prakse — so obširni zapiski; zanimivi in vredni, da se vglubi vanje. Obširen „Literatur-Bericht“ zaključuje številko.

11. Čitateljem M. f. P. u. S. znani zdravnik in psihognatitnik na podlagi svojihkušenj dr. A. Adler je napisal „Organdialekt“. Na raznih primerih kaže mnogovrstno izražanje in mnoga rekla iz navadnega življenja, ki imajo kot primera svoj izvor v različnih organih in njih funkcijah. S svojimi opazovanji prihaja do zaključka: kretnja izraza, dejanje, afekt, fizionomija in vsi drugi duševni fenomeni, z njimi tudi vsi bolni, so primera nevede postavljenega in delujočega življenjskega načrta. — „Das Hin und Her der Erziehungsziele“ H. Scharrelmanna je po njem samem in po njegovi. Pop. čitateljem znani ideji: Sto in še jih je potov, ki vodijo vsi k enemu smotru: k vzgoji do svobode. Kaj more on zato, če umevajo stotine prav ta smoter napačno? — „Die sexuell-hygienische Belehrung in der Schule“ (dr. F. Kemsier). Menda ni izlepa kake panoge v vzgojeslovju, o katerem bi se v zadnjih desetletjih pisalo toliko kot ravno o tem poglavju. Da? Ne? Da? Ne? In vedno je odgovor: da in ne. Tu se je odločil pisatelj za imperativni „da“ in kaže pot. Tudi ta ni ravno nova, pa spomina vredna je. Vso težavno zadevo in odgovornost hoče naprtiti učitelju prirodoznanstva, biologična, anatomska opazovalna bodi metoda. Tehnika v nižjih razredih začenja z rastlinami in njih razmnoževanjem, prestop tvori „združitev moških in ženskih stanic“ pri živalih, kasneje nastopajo razni načini oploditve (tudi umetna oploditev pri ribah), pri čebelah najde dejstva spolnega oplojenja in diferenciranje spolov itd. — Razvojna teorija, umetni in naravni izbor, podedovanje — je prihranjeno trem gornjim razredom višjih učilišč. — Kakor rečeno: pot ni nova, pa — no, mnenja o vsem so pač različna: da? ne? — „Ein Werkzeugkasten“ je priprava, ki je v delovni šoli neobhodno potrebna; v tem „načrtu za uro iz del. šole“ pa pripoveduje dr. J. Kühnel, kaj je, kakšna je omarica, kako si jo učenci naredijo in razdele. — „Hinweise u. Glossen“ poroča o napredku pedagogike, o „za“ in „proti“ koedukaciji, o pravnem kaznovanju mladoletnih . . .

12. šte. „Psychologie der Berufswahl“ (dr. St. v. Máday) služi namenom diferencijalne psihologije in je sestavljeno po sistematičnih opazovanjih pisateljevih. — „Deutsche Erziehungsideale, von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart“ je kratek zgodovinski pregled in reminiscenca. — „Die sexuell-hygienische Belehrung in der Schule“ ima tu svoj konec, in o celotnem sem govoril

pri 11. številu. — „Die Zielangabe in der Unterrichtslektion (H Plecher) je črtica, ki zametava ono, kar si je postavila za naslov — česar se lahko veselimo iz spoštovanja do človeka v otroku. — V „Zeitbilder“ je revščina pouka in današnje povzdigovanje iz nje, v „Hinweise u. Glossen“ pa se pogovarja prosti red pri pouku in karakterologija zločinca.

S tem je zaključeno poročilo o letniku 1912., o njegovi uredbi v l. 1913. in zvezi z L.-Sch. pa sem govoril že, ko sem zaključeval L.-Sch. letn. 1912. *Pav. Fleré.*

Pedagoški paberki.

Kaj storiti s ceniki. „Education enfantine“ svetuje učiteljem, naj iz cenikov izrežejo podobe raznih predmetov, ki se dajo uporabiti pri pouku. Nemški ceniki se lahko uporabijo pri pouku nemščine. Najbolje pa nam služijo ceniki pri uporabnih nalogah v računstvu.

Koedukacija je uvedena na 23 meščanskih šolah na Moravskem. Deklet je v njih 850. Če se pomisli, da bi ta dekleta sicer ostala brez naobrazbe, potem se nam vidi ta mera zelo pametna. Dobro bi bilo, da se tudi v slovenskih krajinah misli na meščanske šole s koedukacijo. *Komensky.*

—r. **Kolonije za slaboumne.** Dansko društvo za oskrbo slaboumnih je ustanovilo kolonijo za antisocialne slaboumneže na otoku Livö v Limzjordu, ki ima 350 ha površine in se odlikuje po svoji naravni krasoti. Kolonija je podružnica Kellerovega zavoda v Brejningu; urejena je za 40 mož, ki obdelujejo polje, se pečajo z gozdarstvom, izdelujejo opeko in kopljejo šoto. — V Sandbridge na Angleškem je bila ustanovljena l. 1901. poljedelska kolonija za odrasle slaboumneže obeh spolov. — V Vratislavi je ustanovila bivša učiteljica pomožne šole z lastnimi sredstvi delavsko kolonijo za slaboumne, ki ima sedaj 40 gojencev.

—r. **Pomožno šolstvo na Angleškem.** Od l. 1899., ko je bil izdan zakon o oskrbi slaboumnežev in epileptikov, so ustanovili na Angleškem 138 specialnih šol (124 pomožnih šol in 4 internate za slabo nadarjene, 13 šol za pohabljenost deco, 1 internat za epileptike). V teh šolah je oskrbljeno 6700 otrok, namreč 6000 slaboumnežev, 650 pohabljenec in slabotnežev, 50 epileptikov. London sam ima 68 pomožnih šol za 3615 učencev, 13 šol za pohabljenost in slabotneže za 590.

—l. **Društvo prijateljev deškega ročnega dela** so ustanovili v Pragi. Iz programa navajamo: 1. propagirati s predavanji idejo ročnega dela v šolah, 2. sestaviti nekoliko potovalnih zbirk za deško ročno delo, 3. pripraviti material za razstavo, 4. izdajati poseben ilustriran časnik s podobami o ročnem delu, 5. prireditve brezplačnih tečajev za ročna dela.

—l. **Pouk v pomožnih razredih** se po mnenju K. Zieglera v „Zeitschrift für die Erforschung und Behandl. des jugendl. Schwachsinn.“ ne razlikuje načelno od pouka v šolah za normalne otroke. Razna pomagala in učna sredstva, ki jih uporabljajo pri pouku slaboumnih, na prvi pogled vzbujajo mnenje, da je to nekaj novega, posebnega. Če pa stvar proučimo, vidimo, da je to nekaj čisto nepotrebnega. Pomožnega šolstva se polastuje metodiški in nazorilni materializem. V dokaz navaja Ziegler nauk, da je treba učenca pomožne šole voditi od predmeta samega k njegovi sliki. Ali ta prehod je tako lahek, da v to zadostuje tudi najslabša nadarjenost. Prehoda od predmeta k sliki torej ni treba na umeten način izvajati. — Neygandt pa je prav nasprotnega mnenja. On zahteva naravni predmet, potem model, ki je samo zmanjšani posnetek predmeta, potem nastopi relief in potem šele slika.

— l. **O francoskih skantih.** Na Angleškem so utemeljili društva boy-scouts, ki bi naj nadomestili slabiče v človeškem društvu s člani, kateri bi bili dobro pripravljeni za

življenje, moralni, nesebični, junaški in navdušeni za domovino. Na Francoskem so po istem vzorcu osnovali društvo „eclaireris“. Njih namen je vzgajati moralne ljudi s pomočjo telesne vzgoje. Ta društva so pristopna vsem mladim Francozom, vsem slojem, vsem veram, vsem prepričanjem, vsem stanovom, bogatinu in revežu.

Koristne vaje so si izmislili gojenci londonske centralne šole za umetnost. Prosili so Council, naj jim dovoli izvesti slikarije v veliki dvorani nove srednje šole v Chelsei kot praktično vajo v nastenskem slikarstvu. Prošnja je bila povoljno rešena, ker je slično dovoljenje že bilo dano v več slučajih in se je tako marsikatera šolska dvorana prav okusno okrasila brez znatnih stroškov.

Ideal otrok. V Gentu so dali 7 do 16 letnim otrokom vprašanje, komu bi hoteli biti enaki. Sedemletni otroci vidijo svoj ideal v očetu in v materi. Po sedmem letu začnejo kritično promatrati svoje starše in v devetem letu samo že 20 odstotkov otrok hoče sličiti svojim roditeljem, v trinajstem letu pa jim je ostalo samo eno dete zvesto. Po tem letu namreč vidijo otroci svoj ideal v junakih, učenjakih in umetnikih. Zanimivo je, da skoro brez izjeme vse deklice najdejo svoj ideal v moških. Pri dečkih imponirajo bolj duševne prednosti, pri deklicah pa fizične. Lastnosti kakor dobrota, milosrčje, zvestoba itd. se dopadajo bolj deklicam nego dečkom. *Miesięcznik pedagogiczny.*

—1. **Pouk ženskih ročnih del** se vrši na mnogih šolah na Moravskem po novem načrtu, ki ga je sestavila učiteljica ročnih del Koutná iz Kromeriža, in ki ga je po priporočilu osme deželne konference potrdil deželni šolski svet. Ta učna osnova zahteva takoj izdelovanje predmetov. Vzorniki so prišli torej ob vso veljavo. Učiteljice se morajo potruditi, najti primerno delo za vsako deklico. Delo mora biti praktično, okusno sestavljeno in odgovarjati duhu časa. Posebno se mora paziti na krajevni kraj in razmere, kar se ne da uporabiti v vsakdanjem življenju, to se tudi v šolo ne uvaja. Da ima šele takšen pouk ročnih del pravi narodnogospodarski pomen, tega skoro ni treba dokazovati. Za učiteljice ročnih del pomenja novi pouk kolosalno delo, za katero se pripravljajo moravske industrialne učiteljice po posebnih tečajih z vso vnamo.

Šolska higijena.

—1. **Pustite otroke spati**, pravil je dr. Akland na kongresu angleških zdravnikov, ker je proces rastenja posebno živ med spanjem otrok in je torej neobhodno potrebno, da otroci mnogo spe. Svojo trditev je dokazal z uspehi poskusov. V neki šoli so začetek pouka ustanovili za eno uro pozneje: uspehi učencev so bili takoj lepši. Opazilo se je da so otroci po sedemurnem spanju pisali slabo in nečistljivo, po deseturnem spanju pa mnogo lepše, poteze so bile trde in nagle. Dolgo spanje ni lenoba, ampak potreba pri otrokih. Če se otroci dobro naspijo, so dobri in mirni, torej je vzgojna stran dolgega spanja tudi važna. Dete, ki se doma ni naspalo, dremlje v šoli in ne pazi. Torej naj starši polagajo otroke rano v posteljo in naj jih kolikor manj budijo. Otroci naj se sam vzdrami. Če je že potrebno, da se dete vzbudi, potem naj se to vrši kolikor mogoče nežno, ne s krikom ali sunkom, ampak z rahlo dotiko ali s pihanjem v obraz, sicer postaja otrok nervozen.

—1. **Shod zdravnikov otrok** se je vršil 13. decembra 1912 v Peterburgu. Baval se je s fizično in duševno vzgojo otrok in z umrljivostjo otrok, katera ni nikjer tako velika kakor na Ruskem. Obenem so bili razstavljeni preparati, zanimivi diagrami o vplivu stanovanj na otroško zdravje, poročila itd.

—1. **Dihanje in slaboumnost.** Med 220 učenci pomožnih šol v Budapešti je našel Aleks. Rejtš 30% naglušnih, Kalischer v Berlinu pa je konstatiral naglušnost pri 35% učencev pomožnih šol. 32,5% učencev pomožnih šol v Budapešti ni moglo pravilno dihati skozi nos, v Berlinu pa po Kalischeru 64%. Adenoidne vegetacije se namreč javljajo pri učencih

pomožnih šol mnogo češče nego pri normalnih učencih. Po operaciji, ki jo je Rejtš izvedel v 42 slučajih, začeli so učenci večinoma dihati skoz nos; v nekaterih slučajih se je sluh popravil, nekateri učenci so postali tudi bolj pazljivi. Pri patološki slabi nadarjenosti so adenoidne vegetacije vedno važna komplikacija, ali niso vzroki slabe nadarjenosti; njih odstranitev more povzročiti samo pri normalnih otrokih vidno izboljšanje sposobnosti, pri slaboumnih pa se doseže samo lažje dihanje in boljši sluh.

—l. **O rasti in težini slaboumnih** piše v „Journal of psyche-asthenico“ dr. H. H. Goddard in sicer po raziskavanjih v 13 zavodih. Do 9. leta je rast in težina slaboumnih in normalnih otrok približno ista, od 9. leta iznaša razloček težine med normalnimi otroci in idioti 4–6 liber, pri imbecilnih 2–4 libre, pri debilnih skoro ni razločka. Po devetem letu idioti sploh ne dosegajo več normalne težine, teži na imbecilih, se bliža do 14. leta oni normalnih otrok. Debilni dosežejo v 19. letu največjo težo, a normalni v 22 letih. Tudi v rasti so idioti enaki normalnim otrokom do 9 let, imbecilni do 14, debilni pa samo do 17. leta.

—l. **Zavod za slaboumne otroke** bodo ustanovili s troškom 900.000 fr. v Waterloo v Belgiji. Imel bode štiri paviljone za 60 gojencev, delavnice, telovadnico, igrališče, kopeli, bolnico, izolirnico itd. Pozneje bodo postavili tudi hlev za tri konje, 12 krav, 12 svinj, 50 kuncev, kurnik, pod, itd. Bruselj bode zastonj hranil vse siromašne otroke mestne pomožne šole.

—r. **Dihalne vaje otrok.** Dobro vemo, kolike važnosti je za razvoj dihalnih organov, torej za splošno zdravje, pravilno, globoko dihanje. Holandski zdravnik dr. Otomar v Harrnennu je imel srečno idejo, navaditi otroke na pravilno dihanje s pomočjo igre. Zbral je otroke, čijih zdravstveno stanje je zahtevalo dihalne vaje in začel z njimi spuščati balončke iz milnice (žajfnice) Pri tem pa jim je razjasnjeval, kako je treba močno vdihati zrak, da se napravijo prav lepi mehurčki. Okna so bila širom odprta, da bi mogel čisti zrak nemoteno v sobo. Kmalu je dr. Otomar imel odlične uspehe. Otrokom se je razširilo oprsje, njih dihalni organi so se izpopolnili in dihanje samo je postalo pravilno. Dr. Otomar še vedno spušča s svojimi otroci trikrat na teden balončke. Tako se združuje koristno s prijetnim, igra s potrebno zdravstveno vajo.

—r. **Najmlajši otroci obitelji** so najbolj nadarjeni in najbolj močni. Prva dva otroka staršev nimata ne duševnih ne telesnih sil zadnjih otrok istega zakona. To čudno in nepričakovano dejstvo je sedaj avtoritativno znano in dognano. Zasluge si prisvaja londonski laboratorij, kjer se je proučilo in sestavilo tisoče in tisoče slučajev. — Velika draginja nalaga staršem, da omejijo število otrok. Iz tega sledi, da mora človeštvo degenerirati, ker se samo manjvredni individui pomnožujejo. Kjer vlada v rodbini tuberkuloza ali blaznost, tam prvi plodovi najbolj naginjajo k tej bolezni, to je nepobitno dokazano, strogo znanstveno proučeno. Ni pozabiti tudi fakta, da tudi jaki roditelji sedaj nimajo po več otrok kakor slabi, ki sploh niso mogli roditi mnogo otrok, ker so preje bili eliminirani po bolezni. Tako se človeštvo povprečno kvari in konec bode žalosten. Blaznih, duševno nesposobnih je že danes razmeroma mnogo več nego pred desetimi, pred sto leti. Človeštvo bode moralo priznavati zopet naravi omejena prava.

Skrb za obrambo mladine.

—r. **Mednarodno društvo za zaščito mladine, mater in otrok.** Švicarski narodni svet je z ozirom na neobhodno potrebo sklenil ustanoviti takšno društvo s sledečimi nameni: 1. zbiranje vseh zakonskih določb in odlokov, ki so v različnih državah izdani o predmetu. 2. Izdavanje letopisa s poročili o važnejših reformah v zakonodajstvu, v organizaciji enakih društev in zavodov itd. 3. Zakonodajna zaščita. 4. Izdavanje poročil in nasvetov. 5. Posredovanje med posameznimi organizacijami. 6. Zbiranje literature o

predmetu. 7. Zbiranje podatkov o glavnih društvihi, zavodih in zvez za zaščito otrok. 8. Studij glavnih naprav in poročila o njih. 9. Izvedba traktatov med raznimi državami tihočih se skrbi za otroke, zaščite mater in mladine. 10. Ustanovitev organizacij. 11. Organizacija statistike o predmetu.

Na Holandskem so prepovedali uporabljanje izpod 13 let starih otrok v obrti. Mladi delavci ne smejo delati pred 6. uro zjutraj in po 7. uri zvečer in ne nad 10 ur na dan.

Šolske in učiteljske vesti.

—r. **Birokratizem ali neumnost?** „Škola i Žizn“ poroča o skoro neverjetnem slučaju. Dve deklici, ki sta pravkar končali z izvrstnim uspehom čistopoljsko gimnazijo in bili posebno lepega vedenja, sta prosili za mesto učiteljice v čistopoljskem kraju. Šolsko načelstvo pa je v „interesu bodočega pokolenja“ zahtevalo od učiteljic, da se izkažeta razen z izpričevalom o državni zanesljivosti tudi z zdravniškim izpričevalom, da sta še nedolžni.

—r. **Za nemško obrtno šolstvo v Šleziji** plača država 364.413 K. Slovonom bi šlo po istem ključu 186.000 K. Ali Čehi in Poljaki ne dobe niti prebite pare. Slovani molče trpimo in če stisnemo pest, jo stisnemo v žepu.

—r. **Učitelj in učenec.** V Plznu je 9. jan. t. l. 17 letni vajenec Viktor Vávra streljal iz revolverja na učitelja L. Bečvařa. Ranil ga je v boku. Vajenec se je opravičeval z učiteljevo strogostjo.

—r. **Obrtno šolstvo.** Med Čehi je opažati veliko zanimanje za obrtno šolstvo, ki bi naj usposobilo češke obrtnike za konkurenco. Vlada pa ne stori za češko obrtno šolo ničesar, zato si hočejo Čehi pomagati sami.

—r. **Razstava nadaljevalnih šol na Moravskem** bode meseca maja. Poleg grafiških del bode obsegala tudi deška ročna dela, učila, pregleda o razvoju šol itd.

—r. **Šolska hranilnica.** V „V stniku“ priobčuje moravski učitelj svoja iskustva s šolsko štedilnico. V štirih letih je imel pri neznatnem delu prav lepe uspehe. Ne samo, da se nauče učenci varčevati, ampak od njih se navzemajo štedivosti tudi starši. Od one dobe, kar posluje šolska hranilnica, opaziti je tudi v občinski štedilnici prirastek vlog, in sicer ravno manj premožnih strank. Ali bi to bil prvi slučaj, da so bili otroci učitelji staršev? — Navadno se navaja proti šolskim hranilnicam mnogo vzrokov, ki pa imajo morda vsi eno korenino: primanjkuje nam energije, začeto delo privedi z vztrajnostjo do razvoja, ko se končno da soditi o koristi ali škodljivosti kakšne uvedbe.

—r. **Šola za strežnice bolnikov.** V nekem češkem učiteljskem listu se priporoča, naj učiteljice osnujejo z zdravniki šolo za strežnice bolnikov. Bilo bi to zelo človekoljubno podjetje. Postrežba bolnikov je važna in težavna. Pri pravi postrežbi bi marsikateri bolnik okreval, ki pri sedanjem stanju stvari podleže bolezni. Obenem bi se pa tudi ženam odprla nova pot do kruha.

—r. **Lepa beseda.** V nekem nemškem pedagoškem listu se nahajajo tele besede o selskem učitelju, ki morda izlečijo marsikaterega, čigar edino hrepenenje je zamenjati vaško šolo za mestno: „Primerjal bi učitelja na vaški enorazrednici sejalcu, ki izroča njivi seme in vidi setev klicati, zeleneti in zoreti. Med dospelajočo mladino svoje občine stoji kakor kmet, ki se veseli v nedeljo popoldne na polju mladih bilk. Tudi kokolj raste, ali če ga izkoreniš v solnčni luči, se ne pomnožuje. — Tudi mestni učitelj je sejalec, ali njegova njiva je tako prostrana, da mu oko samo z največjo budnostjo more slediti razvoju nekaterih brsti. In koliko težavneje je poučevati v mestu nego na selu! Potem razumemo, zakaj učitelji v mestu niso tako zadovoljni s svojim delom kakor oni na vasi“.

—1. **Nova past slovaškim učiteljem** je postavilo ogrsko naučno ministrstvo, ko je izdalo naredbo, s katero se uvajajo nove golice za izpričevala in šolske matice, in to v

najbolj kulturnem jeziku, v edino zveličavni madjarščini. Vsak učenec četrtega razreda in poslednjega letnika ponavljalne šole sprejme madjarsko izpričevalo. V tem izpričevalu mora biti označeno, ali si je prisvojil učenec madjarski jezik v toliko, da zna svoje misli pismeno in ustmeno madjarski izraziti. Za istinitost izpričevala je odgovoren učitelj. Če učitelj napiše v izpričevalo, da učenec ne zna madjarski, se je obsodil samega sebe; na temelju te izjave ga odpuste iz službe. Če napiše učitelj, da učenec zna madjarski, vara in pride pred sodišče. Slovaške cerkvene predstojnike čaka tu nova trda zadača, braniti šolstvo in svoje učitelje. Madjari trde, da so viteški narod. Ko bi le mogli drugi o njih tako trditi!

Srednje in višješolski vestnik.

—r. **Nostrifikacijski tečaj** so imeli v Budapešti za 6 učiteljev in učiteljic iz Reke. — V decembru so otvorili tudi tečaj za eksperimentalno psihologijo, v katerega so pozvali od vsakega učiteljišča po enega profesorja — skupaj 23. Predavajo Nagy Ladisl., ravnatelj pedagogija, dr. Kanschburg in dr. Révész, vseučiliški profesor in profesor Quint.

—r. **Novgorodski pedagogi na delu.** V Novgorodu je predaval profesor Zelinski v „Novgorodskem društvenem klubu“ o „Idejni vsebini homerskih poezij“. Vodstvo kluba je poslalo novgorodskim srednjim šolam mnogo vstopnic, da morejo dijaki brezplačno slušati učenjaka. Ravnatelji teh šol so vstopnice vrnili, češ, da dijakom ni dovoljeno poslušati predavanja zunaj šole.

Škola i žizn.

—r. **Rusko dijaštvo in alkoholizem.** Na shodu moskovskega fiziko-medicinskega društva je čital lečnik S. A. Bobrinski poročilo o alkoholizmu mladine. Navedel je zanimiva števila o pitju alkoholnih pijač po višjih ruskih šolah. V harkovskem vseučilišču je pilo 53·3% dijakov, v rudninskem inštitutu 62·3%, v peterburškem tehnološkem inštitutu 64%, v jurjevski univerzi 71·5%, v moskovski univerzi 64%.

—r. **Pouk ruščine v nemških srednjih šolah.** Spomladi l. 1912. so uvedli v pruskih srednjih šolah Poznanje, Šlezije in Vzh. Prusije neobvezni pouk ruščine. Poučuje se v zadnjih dveh razredih in javilo se je za ta predmet nepričakovano mnogo učencev. Tečajji so se vršili v Poznanju, Ostrovem, Breslavi Königshütte in Königsbergu. Sedaj se uvede tudi v Tornu. Učiteljev je lahko najti; v bodoče se bodo jemali izmed absolutov semenišča vzhodnih jezikov.

—r. **Univerza v Siamu.** Siam hoče imeti svoje narodno vseučilišče. Ustanovilo se bo v glavnem mestu Hangkok. Imelo bode štiri fakultete: medicinsko, juridično (z gospodarstvenim oddelkom), filozofično (na prvem mestu bode pedagogika) in tehniko, ki bo služila tehniki, trgovini in zemljedelstvu. — Tako bodo tudi Sijamci na boljšem nego so Slovenci, ki se solnčijo v milosti avstrijskih Nemcev. Človeka navdajajo pri vsem tem težke misli, in v srcu se razvija prav bratsko čustvo napram narodu, ki se smatra prvim širiteljem kulture na svetu. In človek občuduje slovanske poslanca, v prvi vrsti Slovence, ki dobivajo dnevno 20 K in . . . molčijo.

Šolstvo na slovanskem jugu.

—l. **Iz statistike hrvatskih srednjih šol.** Koncem l. 1911. je bilo v hrvatskih srednjih šolah 6312 dijakov med temi 402 deklici (6·4%) V enem letu je naraslo število dijakinj za 27, t j. za 7·2%. Število dijakov z ozirom na število prebivalcev pada. Leta 1900—01. je prišlo na 10.000 prebivalcev 25 dijakov srednjih šol, l. 1910—11. samo 24, četudi se je število srednjih šol pomnožilo in so nižji zavodi bili razširjeni v višje. Tričetrtine učencev je v nižjih šolah (75·38%), samo ena četrtina jih je v višjih (24·62%). Letos se je število dijakov pomnožilo v gimnazijah za 0·79%, v realnih gimnazijah za

8-15%; torej tudi Hrvati davajo prednost realnim naukom. Gimnazijo radi posečajo ka-
toliki (73% gim in 27% realcev), najmanj pa židje (51% gimn. in 49% realcev). Šte-
vilo kmetjskih sinov v srednjih šolah pada.

—l. **Koedukacija** je dovoljena za l. 1912/13. na učiteljsiču v Petrinji na Hr-
vatskem.

—r. **Narodno šolstvo v Bosni in Hercegovini** ne nuja vesele slike. Koncem leta
1911—12. je bilo 514 ljudskih šol. Poučevalo je 1019 učiteljskih sil, in sicer 738 na
javnih, 281 na verskih šolah. V šolo je hodilo 47.773 otrok od 151.654 obveznih otrok,
t. j. samo 30%. Ena šola pride na 30 km². Deželni šolski urad sam pripozna, da je
šolstvo Bosne in Hercegovine močno zaostalo za vsemi šolstvi v sosledstvu. Seveda, po-
zabiti ne smemo, da so tudi šole v Albaniji zelo drage. Bulgarija ima letos 3482 šol. In
Bulgarija ima za seboj Kirkkilise in Lule Burgas in Čorlu.

Inostransko šolstvo.

—r. **O neobičnih težavah mohamedanske šole** se poroča v „Škola i žizn“: V ufiniski
guberniji prepoveduje mestni običaj mohamedancev uporabljanje učiteljev v ženskih ele-
mentarnih šolah. Ker pa ni dovolj učiteljic, poučujejo v ženskih mektebah soproge mul
(mohamedanskih duhovnikov), ki pa nimajo niti pojma o pouku. Redki so slučajji, da se
dela izjemo. Tako poučuje v neki šoli slep učitelj, ki pa mora sedeti za rešetko
in za zaveso. — „Kavkaski kraj“ pa poroča o šoli, ki je spojena s cevjo z drugim
poslopjem. Tam sedi mulah-učitelj in kriči skozi cev v šolo. — Nekaj sličnega je videl
v duhu neki slovenski pisatelj . . .

—r. **Ruska šola** živi pod strašnim pritiskom reakcije, ki jo izvršuje minister Kasso.
Gazijo se vse pravice univerz, uničuje se srednješolska mladina in naganja k samouboj-
stvu, zasledujejo se učitelji ljudskih šol. Iz bibliotek se izbacuje vse, kar ni v soglasju
z reakcionarno-nacionalistiško smerjo. Iz neke ljudske knjižnice so vrgli vse rusinske
knjige, niti svetemu pismu niso prizanesli. Tako se ubija ruski narod v času, ko slavi
šola, prosveta svoje zmage nad nekulturo in mračnjaštvom. Mislim, da je nestrpnost
Turkov napram drugim narodom in sad te nestrpnosti Rusiji dovolj glasno svarilo

—r. **Armensko duhovno akademijo** v Edžmiadzinu je pohajalo l. 1911—12. 166 di-
jakov, 123 internistov in 45 eksternistev. Končalo je 7 dijakov šestletni seminarški, 12
dijakov pa ves akademski tečaj. Učiteljev je bilo 13. Akademija je imela 62.270 rubljev
dohodkov in približno toliko stroškov.

—r. **Nedostatek srednješolskih učiteljev je v Rusiji** vedno bolj občuten, in sicer
najbolj v privatnih zavodih, pa tudi v javnih, ki so bolj oddaljeni od centralnih mest.
Primanjkanje je povzročil novi zakon o učiteljskih plačah, v katerem se določuje, da
profesor ne sme poučavati več ur na teden nego to določa norma.

—r. **Na kijejski šoli za železničarje** so uvedli sokolsko telovadbo. Za sredstva
je skrbela uprava železnice.

—r. **Stena kot šolska plošča.** Na učiteljsiču v Lipskem so uvedli praktično novost.
Obrusili so gladke stene nekaterih vadnic v višini 1 m in 2 m ter jih položčili z dobro
srednesivo oljnato barvo. Na tej gladki plošči se piše prav kakor na tabli s kredo in
barvastimi svinčniki. Čisti se stena kakor lesena tabla z mokro gobo. Ker je poskus
uspel, nameravajo povsod nadomestiti plošče s ploščeniimi stenami. Tudi v tem oziru je
novost praktična, ker ima učenec vedno merilo 1 m in 2 m pred očmi.

—r. **Kinematograf** uporabljajo pri pouku v pomožni šoli v Londonu, da se nazornost
pouka poveča.

—r. **Eugenične ustanove v angleškem parlamentu.** Angleški parlament se bavi v
poslednji dobi s predlogo zakona o omejitvi števila slaboumnih. Dognalo se je, da je

bilo 50 gojencev asilov in obednic za žene, 15% kaznjencev in 60% pijancev slaboumnih. Zato hočejo sedaj po amerikanskem vzoru prepovedati ženitev med slaboumnimi. Tudi se govori o tem, kako bi se naj borili proti dedičnim boleznim.

—r. **Kako je v Rusiji.** Kakor poroča „Škola i žizn“ je ruski naučni minister Kasso ugodno rešil prošnjo ruskih plemičev, naj se v prenapolnjeno jekaterinoslavsko univerzo sprejemajo odslej samo dvorjanski sinovi. In potem se čudi svet čestim nemiro na Ruskem!

—r. **Šolska potovanja na Nemškem.** V Berlinu obstoji društvo za podpiranje šolskih potovanj. L. 1903. je to društvo odpravilo na potovanje 93 skupin, l. 1909. — 117, l. 1910. — 140, l. 1911. že 181 skupin učencev. Tako je lani okolo 4000 učencev bilo deležnih šestdnevnega potovanja. Stroški so veliki, deloma jih prevzemajo učenci sami, deloma društvo, deloma mesto Berlin.

—r. **Pomožno šolstvo na Francoskem** se lepo razvija. Koncem l. 1911 je že bilo 35 pomožnih šol oziroma razredov in mnogo mest se zanima za te zavode. Da se ideja še bolj ukorenini, misli ministrstvo podvzeti posebno inspekcijo teh šol. Francoski zakon o pomožnih šolah datira iz l. 1909 in nareja, da se morajo učitelji pomožnih šol podvreči posebnemu izpitu. Doslej se je izpitalo v letih 1910 in 1911. L. 1912 se je ustanovil za pripravo k tem izpitom poseben tečaj. Obsegal je učne poskuse na pomožnih šolah, predavanja in pedagoške razprave tečajnikov. Predavanja so bila iz anatomije in fiziologije zdravega in bolnega živčevja, iz psihologije in prihiatrije slaboumnih, o telesni, intelektualni in moralni vzgoji slaboumnih, organizaciji šol; obravnavala se je poznejša uporaba slaboumnih in snov za dotično zakonodajstvo.

Prosvetna kronika.

Naobrazba in nравnost. Ni dvoma, da sta naobrazba in nравnost v nekem določenem razmerju. Kjer je več naobrazbe, tam je manj zločinstva, kakor dokazujejo številke angleškega statistika Mulhalla o angleških razmerah. V letih 1841—50 je hodilo v šolo od 100.000 prebivalcev samo 11 otrok, a na to število je prišlo 122 zločincev. Pozneje so se razmere razvijale takole:

v letih	šolskih otrok	zločincev
1851—60	26	96
1861—70	47	68
1871—80	82	50
1887	125	38

Do enakega rezultata so prišli tudi nemški statistiki, po katerih je v najmanj naobrazenih krajih Pruske največ zločincev. *(Komenský.)*

—r. **Ruska mladinska književnost** je jako produktivna. Tako je leta 1911. izšlo 2574 knjig namenjenih mlademu svetu. O čitanju otrok je izšlo 131 knjig; 1828 knjig je vsebovalo mladinsko čtivo; 143 knjig je obravnavalo umetnost v šoli in življenju otrok; 140 knjig je bilo posvečenih otroškim organizacijam, igram, sportu in zabavam; 332 knjig je bilo napisanih v neruskih jezikih. Seveda so te knjige različne vrednosti, tudi niso to sama nova dela, temveč je med njimi mnogo starih stvari, izdanih iznova. — Bilo bi prav dobro, ko bi si Slovenci priredili nekoliko ruskih del za mladino, kakor to delajo Čehi, ki imajo najboljša ruska dela za mladino v izbornih prevodih.

Razne vesti.

Nov rokopis J. A. Komenskega. Važen nov izvor za poznavanje Komenskega je našel lani v Parizu znani komeniolog, profesor jurjevske univerze (Jurjev, Rusko) dr. J. Kvačala, prvi urednik „Veškerých Spisů Komenského“ in „Arhivu pro badání o ži-

votě a spisech Komenského“, ki jih izdaja Osrednja zveza učiteljskih društev na Moravskem. Ta izvor so spomini (memoari) samega Komenskega, ki razjasnjujejo marsikatero uganko o životopisu tega pedagoga in na tako obširen način popolnjujejo naše znanje o njem, kakor nobeden dosedanjih izvorov. V dokaz bogastva novega izvora navaja prof. Kvačala nekoliko podatkov, kateri nam svedočijo o velikem ugledu Komenskega med tedanjim svetom in njega velikem vplivu na sodobnike. Spomini segajo do one dobe, ko je Komenský prvič deloval v Amsterdamu. Prof. Kvačala jih bode izdal v tretji številki gorimenovanega „Archiva“.

P.

Hranilništvo je danes nekaka mera kulture. Zato so tudi za nas važne številke, ki jih objavlja „Cvinpas“.

	Hranilnic 1 vlagatelj K	1 prebivalec K	Od 100 prebivalcev ima hranilno knjižico
Švicarsko	811	427.84	55
Nemško	732	266.03	31
Dansko	579	355.51	46
Norveško	496	266.24	40
Francosko	466	130.63	36
Belgija	338	123.76	38
Avstrija	949	208.08	21
Čehi	1477	137.04	10

Iz te statistike spoznamo, da v Avstriji stoji nasproti jako bogatim posameznikom jako revna masa prebivalstva. Če ima od 100 Čehov samo deset hranilno knjižico, kako morajo stvari stati med Slovenci! — V Švici ima vsak drug človek hranilno knjižico. Za nas pa pomenijo te številke poziv, da se poprimemo treznega gospodarskega dela med ljudstvom! Zdravo narodno gospodarstvo je temelj za narodno kulturo, je pogoj za narodni obstanek.

—r **Učiteljski dom** zgradijo v Jekaterinoslavu, v katerem bodo prenočevali učitelji z dežele; tam bode tudi šolski muzej, knjižnica, pisarna in oddelek za predavanja. Stal bode 20.000 rubljev, vsota se nabere med učiteljstvom.

Nemci in slovanski jeziki. Odkar so se Nemci začeli učiti slovanskih jezikov, so postali našemu narodnemu obstoju mnogo bolj nevarni. Nemci, ki znajo češki, so primeroma v Šleziji iztisnili Čeha iz vseh deželnih in državnih uradov. — Ta uspeh je Nemce tako ohrabil, da so izdali sedaj geslo: „Nemci, učite se poljski!“ Obenem se priporoča staršem, naj vpisujejo svoje otroke v poljske ljudske šole, v srednje šole, učiteljska, trgovske akademije in druge zavode. Vsak takšen Nemec potem lahko nadomesti Poljaka v službi in pomeni en steber nemštva več v slovanskem morju.

Menš. K.

Mala poročila.

Potovanje slovenskih učiteljev na jug. Ker je pred dvema letoma od Slov. Šolske Matice nameravano potovanje na jug zaradi grozeče kolere moralo izostati, namerava imenovano društvo prirediti to potovanje v letošnjih glavnih počitnicah, in sicer približno v času od 24. avgusta do 8. septembra. Upati je, da bodo gg. učitelji in učiteljice, ki imajo v tem času še deloma šolo, dobili od pristojnih oblasti dopust. Program potovanja je isti, kakor je bil svoječasno razglašen v „Učiteljskem Tovarišu“ in „Popotniku“, namreč: Trst, Pulj, Mali Lošinj, Zader, Šibenik, Spljet, Hvar (Lesina), Vis, Komisa, Gruž, Dubrovnik, Kotor, Novigrad, Mostar, Sarajevo, Jajce, Banjaluka, Zagreb. — Stroški za osebo bodo približno K 200 (vožnja, hrana in prenočišče). Potovanje se vrši le, če se oglasi najmanj 30 udeležencev, ki vpošljejo Slovenski Šolski Matici na račun do konca meseca majnika 1913 po 100 K, ostalo pa v mesečnih obrokih. Kdor se oglasi, dobi denar le tedaj nazaj, če bi se potovanje sploh ne moglo izvršiti. *Slov. Šol. Matica.*